

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI**

**ÖZEL EĞİTİM KURUMLARINDA ÇALIŞAN ÖĞRETMENLERİN
AİLE EĞİTİMİ KONUSUNDAKİ YETERLİLİKLERİNE İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TUĞÇE KARABAĞ

Lefkoşa

2022

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI**

**ÖZEL EĞİTİM KURUMLARINDA ÇALIŞAN ÖĞRETMENLERİN
AİLE EĞİTİMİ KONUSUNDAKİ YETERLİLİKLERİNE İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TUĞÇE KARABAĞ

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mukaddes S. DEMİROK**

Lefkoşa

2022

Onay

TUĞÇE KARABAĞ tarafından hazırlanan “**Özel Eğitim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Aile Eğitimi Konusundaki Yeterliliklerine İlişkin Görüşleri**” başlıklı tez, kapsam ve nitelik açısından kalite standartlarına uygunluğu ile ilgili Özel eğitim Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak 21/06/2021 tarihinde kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	Adı – Soyadı	İmza
Jüri Başkanı:	Yrd. Doç. Dr. Cahit NURİ
Jüri Üyesi:	Yrd. Doç. Dr. Başak BAĞLAMA
Danışman:	Doç. Dr. Mukaddes SAKALLI DEMİROK

Anabilim Dalı Başkanı Onayı

...../...../2021

.....

Doç. Dr. Mukaddes SAKALLI DEMİROK

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

...../...../ 2021

.....

Prof. Dr. Kemal Hüsnü Can Başer

Enstitü Müdürü

Etik İlkelere Uygunluk Beyanı

Bu tezin içinde sunduğum verileri, bilgileri ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kurallar gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

TUĞÇE KARABAĞ

.../.../2021

Teşekkür

Bu araştırma sürecinde bana gösterdiği destek, ilgi ve anlayışından dolayı sevgili tez danışmanım Doç. Dr. Mukaddes SAKALLI DEMİROK'a,

Tez hazırlık sürecindeki fikir ve önerileriyle desteğini benden esirgemeyen kıymetli Jüri başkanım Cahit NURİ ve jüri üyesi Başak BAĞLAMA' ya

Son olarak eğitim hayatımda maddi ve manevi olarak her zaman yanımda olan AİLEME çok teşekkür ederim.

Sonsuz minnetimi ve en içten teşekkürlerimi sunarım.

Tuğçe KARABAĞ

Özet

Özel Eğitim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Aile Eğitimi Konusundaki Yeterliliklerine İlişkin Görüşleri

Tuğçe KARABAĞ

Yüksek Lisans, Özel Eğitim Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mukaddes SAKALLI DEMİROK

Haziran 2021, 83 Sayfa

Bu çalışma özel eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin aile eğitimi konusundaki yeterliliklerine ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desen uygulanmıştır. Araştırmanın verileri, ilgili literatürden de yararlanılarak araştırmacı tarafından hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formu ile öğretmenlerin aile eğitimi konusundaki görüşleri incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden birisi olan maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Bu doğrultuda araştırmaya Ankara ilindeki özel eğitim kurumlarında görev yapan 23 öğretmen dahil edilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır.

Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin büyük çoğunluğunun daha önce aile eğitimi konusunda teorik ve uygulamalı eğitim aldığı, bu eğitimlerin mesleki bakış açılarını etkilediğini ifade ettikleri, aile eğitimi çalışmalarını kapsamında literatürde ve uygulamada genel kabul görmüş ve başarılı olmuş standart uygulamalara yöneldikleri görülmüştür. Ayrıca aile eğitimi sürecinde genellikle ailenin ilgisizliği, çocuğunun yaşadığı engelli kabullenmeme gibi sorunlarla karşılaştıkları, görev yaptıkları kurumun aile eğitimi uygulamalarını ve denetimini faydalı ancak yetersiz bulduğu, görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Özel Eğitim, Özel Eğitim Kurumları, Aile, Aile Eğitimi.

Abstract

The Qualifications Of Teachers Working In Special Education Institutions In Family Education

Tuğçe KARABAĞ

Master of Science, Department of Special Education

Thesis Consultant: Assoc. Prof. Dr. Doç. Dr. Mukaddes SAKALLI DEMİROK

June 2021, 83 Page

This study aims to examine the views of teachers working in private education institutions on family education and to reveal their competencies in this regard. In this context, qualitative research methods are applied in terms of both data collection and data analysis. The data of the study were obtained by using a semi-structured interview form prepared by the researcher by making use of the relevant literature. The study group of the research was determined by the maximum diversity sampling method, which is one of the purposeful sampling methods. In this direction, 22 teachers working in private education institutions in Ankara were included in the research. Content analysis technique was used in the analysis of the obtained data.

At the end of the study, it was seen that the majority of the teachers had previously received theoretical and practical training on family education, stated that these trainings affected their professional perspectives, and they turned to standard practices that were generally accepted and successful in the literature and practice within the scope of family education studies. In addition, it has been observed that in the family education process, they generally encounter problems such as the indifference of the family, not accepting the disability of their child, and they find the family education practices and supervision of the institution they work to be useful but insufficient.

Keywords: Special Education, Special Education Institutions, Family, Family Education.

İçindekiler

Onay	i
Etik İlkeler Uygunluk Beyanı	ii
Teşekkür	iii
Özet	iv
Abstract	v
İçindekiler	vi
Tablolar Listesi.....	ix
Kısaltmalar	x
BÖLÜM I.....	2
Giriş.....	2
Problem Durumu	2
Araştırmanın Amacı	4
Araştırmanın Önemi	5
Sınırlılıklar.....	5
Tanımlar	5
BÖLÜM II.....	7
Kavramsal Temeller Ve İlgili Araştırmalar	7
Özel Eğitim.....	7
Özel Eğitimin Tanımı ve Önemi.....	7
Özel Eğitim Kurumlarının Tarihçesi	8
Özel Eğitimin Amacı ve Temel İlkeleri	11
Özel Eğitim Kapsamında Yer Alan Bireyler ve Eğitimleri.....	13
Özel Eğitim Kurumunda Eğitim Gören Çocukların Ailelerine Yönelik Destek ve Eğitim Çalışmaları.....	14
Aile Eğitimi	14
Aile Eğitiminin Amacı ve İlkeleri	15
Aile Eğitim Süreci	16
Aile Eğitiminin Önemi	18

Aile Eğitiminin Faydaları	19
Aile Eğitimi Sürecinde Kullanılabilecek Yöntemler.....	20
Aile Eğitimi Modelleri	20
Aile Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar	21
İlgili Araştırmalar	22
BÖLÜM III	26
Yöntem.....	26
Araştırmanın Modeli	26
Çalışma Grubu.....	26
Veri Toplama Aracı.....	27
Pilot Çalışma	28
Verilerin Toplanması.....	28
Veri Analizi	29
Geçerlik ve Güvenirlik	30
BÖLÜM IV	32
Bulgular ve Yorumlar	32
Öğretmenlerin Aile Eğitimi Çalışmaları Hakkındaki Düşünceleri	32
Öğretmenlerin Aile Eğitimi Çalışmaları Sürecinde Kişisel Yeterlilikleri Hakkındaki Düşünceleri	36
Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Kurumun Aile Eğitimi Çalışmaları Sürecindeki Kurumsal Yeterliliği Hakkındaki Düşünceleri.....	44
Öğretmenlerin Aile Eğitimi Çalışmalarının Denetimi Hakkındaki Düşünceleri ...	50
Öğretmenlerin Aile Eğitimi Kapsamında Yapılan Çalışmalarla İlgili Önerileri....	52
BÖLÜM V	54
Sonuç ve Öneriler.....	54
Sonuç	54
Öneriler.....	58
Geliştirmeye Yönelik Öneriler	58
Uygulamaya Yönelik Öneriler	59

Kaynakça.....	60
Ekler	68
Görüşme Formu.....	68
Katılımcı Bilgilendirme ve Aydınlatılmış Onam Formu.....	70
bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu	71

Tablolar Listesi**Sayfa**

Tablo 1: Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler	27
Tablo 2: Görüşmeye İlişkin Takvim, Görüşme Süreleri ve Yeri	29
Tablo 3: Aile Eğitimi Çalışmalarının Gerekliliği Hakkında Katılımcı Görüşleri.....	32
Tablo 4: Aile Eğitimi Konusunda Alınan Eğitimin Mesleğe Bakışa Etkisi Hakkında Katılımcı Görüşleri	34
Tablo 5: Öğretmenlerin Aile Eğitimi Çalışmaları Sürecinde Kişisel Yeterlikleri Hakkında Görüşleri	37
Tablo 6: Öğretmenlerin Aile Eğitimi Çalışmaları Sürecinde Kurumsal Yeterlik Hakkında Görüşleri	44
Tablo 7: Öğretmenlerin Aile Eğitimi Çalışmaları Sürecinde Denetim Yeterliliği Hakkında Görüşleri	50
Tablo 8: Öğretmenlerin Aile Eğitimi Kapsamında Yapılan Çalışmalarla İlgili Önerileri.....	52

Kısaltmalar

Akt.	:	Aktaran
BM	:	Birleşmiş Milletler
Çev.	:	Çeviren
Edt.	:	Editör
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
ÖEHY:		Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği
TDK	:	Türk Dil Kurumu
Vb.	:	Ve benzeri
Vd.	:	Ve diğerleri

BÖLÜM I

Giriş

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle araştırmanın konusu ve kapsamı açıklanmakta ve bu doğrultuda araştırmanın amacı, önemi, problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, varsayımlar, sınırlılıklar ve araştırmaya konu olan temel kavramlar açıklanmaktadır.

Problem Durumu

Bireysel farklılıklar insani gelişimin temel ilkelerindedir. Bu tür farklılıklar bir noktaya kadar çocukların normal eğitim imkânlarından faydalanmalarında sorun yaratmamaktadır Fakat bir noktadan sonra bazı özel düzenlemeler yapılması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Özel eğitim adı altında bu düzenlemeler özel öğretim programları, bu programlar için yetiştirilmiş öğretmenler ve öğretim ortamlarını içermektedir (Eripek, 1998).

Çeşitli nedenlerden dolayı eğitimsel yeterlilikleri ve kişisel özellikleri bakımından akranlarından beklenen seviyede anlamlı farklılık gösteren kişilerin eğitimsel ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla özel şekilde yetiştirilmiş çalışanlar ve geliştirilmiş öğretim programı ve yöntemleri ile sürdürülen eğitime özel eğitim denilmektedir (MEB, 2006). Başka bir tanımlamaya göre; zihinsel, bedensel, sosyal ve duygusal gelişimsel özellikleri bakımından normal çocukların özelliklerinden farklı olan ve özel gereksinimi olan çocukların eğitim ve öğretim süreçlerinin gerçekleştirildiği çalışmalar özel eğitim olarak tanımlanmaktadır (Özsoy et al., 1998). Özel gereksinimi olan çocukların eğitim ve öğretim süreçlerinin gerçekleştirildiği kurumlar ise özel eğitim kurumlarıdır. Günümüzde özel eğitim ihtiyacı duyan çocuklara yönelik eğitim ve öğretim hizmetlerinin verildiği özel eğitim kurumları çocuğun kendisi, ailesi ve kurumu bir bütün olarak değerlendirecek şekilde eğitim ve öğretim hizmetleri vermektedir (Alptekin, 2004). Görüldüğü gibi özel eğitim kurumları özel gereksinimli çocukların eğitim süreçlerinde aileyi önemli bir faktör olarak sürece dâhil etmektedir. Nitekim özellikle özel gereksinimli çocuklarda aile ve çocuk ilişkisinin kalitesi çocukların tüm gelişimsel süreçlerinde oldukça etkili olmaktadır (Bronfenbrenner, 1986).

Aile, çocukların doğumundan itibaren bakım, gelişim, koruma ve eğitim süreçlerinden sorumlu kurumların başındadır. Bunun yanında aile çocukların ilk sosyal çevresidir. Ailenin çocuğa yönelik sergilemiş olduğu tutum çocukların gelişimlerini olumlu veya olumsuz şekilde etkilemektedir (Garbarino ve Gansel, 2000). Bunun için diğer çocukların eğitim süreçlerinde olduğu gibi özel gereksinimli çocukların eğitim süreçlerinde de ailenin eğitimi oldukça önemlidir.

Aile eğitimi çocukların gelişimleri ile eğitim ortamı ve sürecini olumlu şekilde etkilemektedir (Er, 2011). Aile eğitimi, bir ailenin tüm eğitim programlarında kişinin eğitimine katkıda bulunması için vermesi gereken her türlü yönlendirme ve danışmanlık hizmetlerini içeren eğitimidir. Aile eğitimi, ebeveynleri ebeveynlik hakkında bilgilendirmeyi, farkındalık yaratmayı ve davranışlarını iyileştirmeyi amaçlayan çeşitli düzeylerde sistematik bir uygulama olarak tanımlanmaktadır (Sarı & Atbaşı, 2017). Özel eğitim kurumlarında aile eğitimi ise gelişimsel süreci normal olan çocuklara verilen eğitimden farklıdır ve çok daha önemlidir (Özdemir, 2013).

Özel eğitim kurumlarında verilen eğitim programları ailenin eğitiminde temel olacak genel ilkeler ve amaçlar doğrultusunda çocuğun gelişimsel özellikleri, yetersizliği, eğitim ihtiyacı ve ailenin ihtiyacına göre hazırlanmakta ve yürütülmektedir (MEB, 2006). Bu sürecin önemli aktörlerinden biri de özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerdir. Öğretmenler aile eğitimi program öncesinde eğitim sürecinde verimliliği artırabilmek için ailelerle görüşmeler yapmaktadır. Özel gereksinimli çocukların eğitiminde aile ve öğretmen arasındaki işbirliğini etkin kılabilmenin yolu öncelikle aileyle birlikte çalışan öğretmenlerin sahip oldukları bireyler arası iletişim becerisi ile yakından ilişkilidir. Öğretmenlerin bireyler arası iletişim becerisi ile aileleri dinleme, kabul etme, konuyla ilgili görüş ve düşüncelerini aktarma, etkili soru sorma, güven ve cesaretlendirme duygusunu açığa çıkarması oldukça önemlidir (Özen, 2008). Bu hususta, Özel Eğitim Kurumları'nda çalışan öğretmenlerin Aile Eğitimi konusundaki yeterlilikleri incelenmesi gereken konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma da Özel Eğitim Kurumları'nda görev yapan öğretmenlerin Aile Eğitimi konusundaki görüşlerini incelemeyi ve yeterlilikleri konusundaki görüşlerini ortaya çıkarmayı konu edinmektedir. Dolayısıyla çalışma Özel Eğitim

Kurumları'nda görev yapan öğretmenlerin Aile Eğitimi konusundaki yeterlilikleri konusundaki görüşlerini kapsamaktadır.

Bu araştırmanın problem cümlesi: Özel eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin aile eğitimi konusundaki görüşleri ve aile eğitimi yeterlilikleri konusundaki algıları nasıldır? Şeklindedir. Öğretmenlerin aile eğitimi konusundaki yeterlilikleri ise kişisel yeterlilik”, “kurumsal yeterlilik” ve “denetim” olmak üzere üç kategoride ele alınmaktadır.

Bu bağlamda araştırmada öğretmenlerin görüşlerinden hareketle araştırmanın alt problemleri aşağıdaki gibidir:

- Öğretmenlerin aile eğitimi çalışmaları hakkındaki düşünceleri nasıldır?
- Öğretmenlerin aile eğitimi çalışmaları sürecinde kişisel yeterlilikleri hakkındaki düşünceleri nasıldır?
- Öğretmenlerin görev yaptıkları kurumun aile eğitimi çalışmaları sürecindeki kurumsal yeterliliği hakkındaki düşünceleri nasıldır?
- Öğretmenlerin aile eğitimi çalışmalarının denetimi hakkındaki düşünceleri nasıldır?
- Öğretmenlerin aile eğitimi kapsamında yapılan çalışmalarla ilgili önerileri nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Özel eğitim, özel eğitim ihtiyacı duyan bireylerin eğitim sürecinde sürekliliği sağlayan hizmetlerden biridir. Özel eğitim ihtiyacı duyan çocukların eğitim süreçleri bir bütün olarak ele alındığında aile eğitiminin bu noktada eğitimde sürekliliği sağlamak açısından oldukça önemli olduğu görülmektedir. Alptekin'e (2004) göre özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin diğer ailelere oranla daha çok yardıma, desteğe, kurumsal hizmete ve eğitime ihtiyaçları olduğunu belirtmektedir. Ailelere verilecek eğitimin niteliği bakımından öğretmenlerin aile eğitimi konusundaki donanımı ve deneyimi ailelerin bu eğitime katılımını olumlu açıdan etkilemektedir

(Sarı et al., 2017). Bu çalışma ise öncelikle özel eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin aile eğitimi konusundaki görüşlerini incelemeyi ve daha sonra aile eğitimi yeterlilikleri konusundaki algılarını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırmada; Özel Eğitim Kurumlarında çalışan öğretmenlerin Aile Eğitimi konusundaki yeterliliğine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Öğretmenlerin Aile Eğitimi konusundaki bilgileri ve yeterlilik düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Özel gereksinimli çocuklarla birlikte çalışan öğretmenlerin aile eğitimi konusundaki yeterliliklerinin veriye dayalı bir şekilde öğretmenlerin görüşlerinden hareketle incelenecek olmasının öğretmen yetiştirme ve hizmet içi eğitim sürecinde aile eğitimi konusunun katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çünkü mevcut durumu tanımlamadan etkili bir müdahale gerçekleştirmek zordur. Bu nedenle araştırmanın öğretmenlerin aile eğitimi konusundaki yeterliliklerinin mevcut durumunu ortaya koyması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Öte yandan araştırma sonucunda elde edilecek bulguların sonraki araştırmacılar için de veri sağlaması bakımından önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Sınırlılıklar

Araştırma 2021-2022 Eğitim ve Öğretim yılında Ankara İlindeki Özel Eğitim Kurumlarında görev yapan Özel Eğitim Alan Öğretmenleri, Okul Öncesi Öğretmenleri ve Sınıf Öğretmenleri olmak üzere 23 öğretmen ile sınırlandırılmıştır.

Tanımlar

Özel Eğitim: Çeşitli nedenlerden dolayı eğitimsel yeterlilikleri ve kişisel özellikleri bakımından akranlarından beklenen seviyede anlamlı farklılık gösteren kişilerin eğitimsel ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla özel şekilde yetiştirilmiş çalışanlar ve geliştirilmiş öğretim programı ve yöntemleri ile sürdürülen eğitimidir (Özel Eğitim Hizmetleri El Kitabı, 2006).

Özel Eğitim Kurumu: Bedensel, zihinsel ve sosyal engelleri veya özellikleri nedeniyle düzenli eğitim olanaklarından yeterince yararlanamayan çocuklar için

devlet veya özel kişiler tarafından kurulan ve özgün bir eğitim programı uygulayan eğitim kurumudur (TDK, 2021).

Aile Eğitimi: Aile eğitimi, bir ailenin tüm eğitim programlarında kişinin eğitimine katkıda bulunması için vermesi gereken her türlü yönlendirme ve danışmanlık hizmetlerini içeren eğitimidir (Sarı & Atbaşı, 2017).

BÖLÜM II

Kavramsal Temeller Ve İlgili Araştırmalar

Çalışmanın bu bölümünde araştırmaya konu kavramsal ve kuramsal çerçeve ele alınmaktadır. Bu çerçevede özel eğitim kavramı, tanımı, önemi, amacı ve temel ilkeleri ile özel eğitim kurumlarında eğitim gören çocukların ailelerine yönelik destek ve eğitim çalışmaları ele alınmakta, aile eğitiminin teorik temelleri ile eğitimde karşılaşılan sorunlar incelenmektedir.

Özel Eğitim

Özel eğitim öğrencilerin bireysel farklılıklarını, engellerini ve özel ihtiyaçlarını ele alan konaklamaları sağlayacak şekilde yürütülen eğitim uygulamasıdır. İdeal olarak, bu süreç, bireysel olarak planlanmış ve sistematik olarak izlenen öğretim prosedürlerinin, uyarlanmış ekipman ve materyallerin ve erişilebilir ortamların düzenlenmesini içerir. Bu müdahaleler, özel ihtiyaçları olan bireylerin, okulda ve toplumda öğrenmeye yalnızca tipik bir sınıf eğitimine erişim hakkı verilmişse mümkün olmayan daha yüksek bir kişisel yeterlilik ve başarı düzeyi elde etmelerine yardımcı olmak için tasarlanmıştır. Çalışmanın bu başlığında özel eğitim kavramı ana hatları ile araştırılmıştır.

Özel Eğitimin Tanımı ve Önemi

İnsanlar farklı kişisel özelliklere ve yeteneklere sahiptir ve farklılıkları doğrultusunda gelişen ve değişen dünyaya ayak uydurabilecekleri bir eğitim sürecine ihtiyaç duyarlar. Genel eğitim hizmetleri önemli farklılıklara sahip bireyler için yetersiz kalmakta ve bu çocuklar için özel eğitim hizmetlerine ihtiyaç duymaktadırlar (Çuhadar, 2013). Bu noktada özel eğitim hizmetleri yetersizliğinin bir engel haline gelmesinin önüne geçerek yetersizliği bulunan bireylerin toplum içerisinde bağımsız şekilde yaşamalarını ve üretici olmalarını sağlayan ve çocukların sahip oldukları becerileri geliştiren her türlü eğitim hizmetidir (MEB, 2006).

Özel eğitim kavramı, zihinsel, fiziksel, duygusal ve davranışsal engeli bulunan çocuklara hizmet eden eğitim programlarını kapsamaktadır (Kositsky, 2021). Özel eğitim, istisnai çocukların ihtiyaçlarını karşılamak için öğretim düzenlemelerini

geliştirmeye yönelik bazı benzersiz araçları, teknikleri ve araştırma çabalarını içeren değiştirilmiş bir programdır. Bu eğitim bedensel ve zihinsel engellilere ve sosyal engelli çocuklara yardımcı olmak için önerilen bir tür tasarımıdır. Planlı ve sistematik olarak bahsedilen bir düzenleme olduğu için, normal gelişim gösteren çocukların çoğu bu eğitim kategorisine girmemektedir (Barik, 1990).

Özel eğitim, öğrenme güçlüğü, iletişim bozuklukları, duygusal ve davranışsal bozukluklar gibi fiziksel, gelişimsel ve zihinsel engelli bulunan öğrencilere uygun eğitim vermeyi amaçlayan eğitimidir (Kositsky, 2021). Bu tür engelleri olan öğrencilerin, farklı öğretim yaklaşımları, teknoloji kullanımı, özel olarak uyarlanmış bir öğretim alanı, bir kaynak odası veya ayrı bir sınıf gibi ek eğitim hizmetlerinden yararlanmaları olasıdır. Özel eğitim, özellikle öğrenme güçlüğü çeken öğrenciler için tasarlanırken, telafi edici eğitim, özel ihtiyaçları olan veya olmayan tüm öğrenciler için tasarlanabilir; buradaki temel husus basitçe, neden olursa olsun, çocuğun bir hazırlıksızlık noktasına ulaşmış olmasıdır. Çoğu gelişmiş ülkelerde eğitimciler, genel eğitim ortamlarında daha fazla öğrenciye eğitim verilebilmesi için öğretim yöntemlerini ve fiziksel ortamlarını değiştirir. Bu nedenle gelişmiş ülkelerde Özel Eğitim, genellikle bir hizmet olarak kabul edilir (Rainforth & MacDonald, 1992; Swan et al., 1993).

Özel eğitim hizmetlerinin temel amacı yetersizliği bulunan bireylerin yetersizliğinden ötürü yaşamsal işlevlerini karşılarken başkalarına olan bağımlılığını azaltabilmek veya bunu ortadan kaldırabilmektir. Ayrıca bireyin içerisinde yaşadığı topluma uyum sağlamasını yani sosyalleşmesini ve sahip olduğu becerileri geliştirmesini amaçlamaktadır. Bu amaç her birey açısından benzerdir. Dolayısıyla özel eğitim bireyin bağımsız yaşama hazırlamaktadır (Metin, 2012). Özel gereksinimi olan çocukların eğitim ve öğretim süreçlerinin gerçekleştirildiği kurumlar ise özel eğitim kurumlarıdır.

Özel Eğitim Kurumlarının Tarihçesi

Tarihsel süreçte özel gereksinimi olan bireyler içerisinde buldukları toplumun geleneksel yapısına göre çoğu zaman bakıma ve yardıma muhtaç, ikinci sınıf, hayatını bağımsız şekilde sürdüremeyen, himaye ve yönlendirmeye muhtaç kişiler

olarak görülmüşlerdir. Bu kişiler Ortaçağ'da çeşitli kurumlara yerleştirilerek sosyal hayattan izole edilmiş daha çok dini temelli uygulamalara tabi tutularak sosyal haklardan izole edilmişlerdir. Engelli bireylerin durumları sosyal ve ekonomik bir soruna dönüşmesi ile birlikte bu durum toplumda daha görünür hale gelmiştir. (Gökmen, 2007). 18-19. yüzyıllarda özel eğitim kavramı ortaya çıkmaya başlamıştır. Engelli bireylere yönelik yürütülen bireysel çalışmalar engelli açısından önemli bir başlangıç olmuştur. Dolayısıyla bu dönem özel eğitim ihtiyacı olan kişilerin sistematik şekilde eğitime başlandığı dönemdir. Engelliler alanında ilk çalışmaların görme engeli bulunanlara yönelik yapıldığı bilinmektedir. Böylece, 1873'te Paris'te ilk körler okulu açılmıştır. 1830'larda, mevcut Dr. Samuel Howe Boston, New York ve Philadelphia'daki görme engelliler için okullar açmıştır (Er, 2011).

1945 yılında temel amacı insan hakları ve özgürlüklerini herhangi bir ayırım olmadan insanların lehine olacak şekilde kullanılmasını sağlamak olan ve bu konuda uluslararası alanda iş birliği sağlamayı hedefleyen Birleşmiş Milletler (BM) anlaşması onaylanmıştır. BM bu konuyu gündemine almaya karar vermiş ve engelli bireylerin yaşam kalitesini yükseltmeye dönük stratejiler geliştirmiştir (Gökmen, 2007). 1970 yılına kadarki girişimler genellikle engelli bireylerin özgürlük alanlarında farkındalık yaratma açısından yol gösterici olmuştur. Nitekim BM genel kurulu 1975 yılında Engelli Hakları Bildirgesini kabul etmiştir. Bu bildiri 13 maddeden oluşmaktadır. Tarihsel niteliği oldukça önemli olan bildiride engelli bireylerin sosyal hayat içerisinde gerçek yerlerine alarak yaşamlarına devam etmelerini ve üretken bireyler olarak topluma dahil olmalarını sağlayacak bazı yükümlülükler içermektedir (Er, 2011). 1980 yılına gelindiğinde eşitlik ve tam katılım vizyonu BM'de egemen olmuştur. 1983-1992 yılları arasında ise on yıllık süreçte engelliler programı oluşturulmuştur (Gökmen, 2007).

Türkiye'de ise özel gereksinimi olan çocukların eğitimine İstanbul ticaret mektebinin bünyesinde 1889'da işitme engelli bireylere eğitim veren bir okulun açılmasıyla başlanmıştır. Grati Efendinin açtığı bu okul 1912'ye kadar 30 yıl boyunca görme ve işitme engelli bireylere eğitim vermiştir. Bu okul 1912'de kapatılmış ve 1921'e kadar özel gereksinimli bireylerin eğitimine yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. 1921'de Kurtuluş Savaşı yıllarında İzmir'de "Özel İzmir Sağır ve

Körler Müessesesi” adında bir okul açılmış ve daha sonra bu okul Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na bağlanmıştır. Okul 1950’ye kadar bakanlığın bünyesinde hizmet vermiştir (Şahin, 2003). Özel gereksinimli bireylerin eğitim hizmetleri 1951 yılından önce özel dernekler ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’ı aracılığıyla sürdürülürken Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) 1951’de özel eğitim hizmetlerini İlköğretim seviyesinde başlatmış ve Özel eğitimi İlköğretim genel Müdürlüğü’nün bünyesinde Örgütlü hale getirmiştir (Er, 2011).

Özel gereksinimi olan çocuklara yönelik sistemli bir şekilde eğitim hizmetlerinin sunulmaya başlanmasına ise 1950’li yıllardan sonra başlanmıştır. 1953-1954 eğitim öğretim yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Enstitüsü bünyesinde özel gereksinimi olan çocukların sistemli bir şekilde eğitim ve öğretim hizmetlerinden faydalanmasını sağlayacak öğretim elemanı yetiştirilmesi için özel eğitim bölümü açılmıştır. Bu bölümde üç yıllık ilkokul deneyimi bulunan öğretmenlere iki yıllık yükseköğrenim verilmiştir. Ancak sadece iki dönem eğitim veren bu şube daha sonra kapatılmıştır. 1955-1979 yılları arasında özel eğitim sınıflarında verilen özel eğitim hizmetleri bir bölümü iki veya üç haftalık hizmet içi eğitime katılmış bir bölümü ise özel eğitim alanında eğitim görmüş öğretmenler tarafından sunulmuştur (Akçamete, 2002). 1979’da özel eğitim öğretmenliği sertifika programı açılmış ve bu program sayesinde 625 sınıf öğretmenine eğitim verilmiştir (Özbay et al., 2007). 1973’te kabul edilen Milli Eğitim Temel Kanununda bireylerin eğitim sürecinde istedikleri gibi becerileri doğrultusunda farklı programlarda ve okullarda eğitim görebilecekleri, milli eğitim sisteminin her açıdan bunu yönetecek şekilde düzenlenmesi gerektiği, özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukların yetiştirilmesi için özel önlemlerin alınması gerektiği vurgulanmıştır. Bu düzenleme sonrasında 1980’li yıllarla birlikte özel eğitim alanında ciddi gelişmeler ortaya çıkmıştır. Bu gelişmelerden birisi 1950’li yıllarda İlköğretim Genel Müdürlüğüne bünyesinde yürütülen özel eğitim hizmetlerinin 1980’de genel müdürlük bünyesine alınması olmuştur. 1983’te ise bu genel müdürlük Özel eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığına dönüştürülmüştür. 1992’de ise Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Akçamete & Kaner, 1999).

Özel eğitim alanında gözlemlenen bir başka önemli gelişme ise 1983'te Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun kabul edilmesi olmuştur. Bu kanunda özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitim ve öğretim ile mesleki kazanımlarının devlet tarafından yerine getirileceği hükme bağlanmıştır. 1983 yılında ise Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile özel eğitim konusunda ilkeler, tanımlar, görev yapacak kurumlar ve kurumların görevleri ile özel eğitim gereksinimi bulunan çocukların tespit edilmesi, izlenmesi ve yetiştirilmesi konusunda bölümler yer almıştır (Kargın, 2003). 1990'lı yıllar bütün engel gruplarına yönelik çalışmaların yürütüldüğü yıllar olmuştur. Bu yıllarda zihinsel ve fiziksel engeli bulunan çocuklarla ilgili yapılan çalışmalarda ciddi artış görülmektedir. 1993'te özel yetenekli çocukların tanımlanması ve yetiştirilmesine yönelik bir model geliştirilmiş ve bu modelin uygulanması için 5 pilot belirlenmiştir (Altinkurt, 2008). Son olarak 2006 yılında özel eğitim ihtiyacı bulunan bireylerin milli eğitimin genel ilkeleri ve amaçları doğrultusunda hem mesleki hem genel eğitim görme hakkından faydalanmasını sağlamaya dönük esasların belirlendiği Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (ÖEHY) çıkarılmıştır.

Özel Eğitimin Amacı ve Temel İlkeleri

Eğitim, toplumların verimli ve yaratıcı gücünü ortaya çıkaran, bireye becerilerini keşfetme ve geliştirme imkanı sağlayan, sosyal adaleti ve fırsat eşitliğini gerçekleştirmede en etkili araçlardan biridir (Adem, 1995). Eğitim hakkı kısıtlanan veya reddedilen kişiler, bireysel farklılıklara bakılmaksızın her topluma zarar vermektedir. Zararlı olmasalar da ileriki yaşamlarında toplumdaki dışlanmışlık duygusuyla bireysel ihtiyaçlarını karşılama ve yaşamlarını sürdürme konusunda ciddi sorunlar yaşamaktadırlar (Aydın, 2007). Özel eğitim gereksinimi bulunan çocuklar bu anlamda risk grubundadır. Bunun için etkili bir özel eğitim süreci ile bu çocukların toplum içerisinde soyutlanmadan insan onuruna yakışır bir şekilde rehabilite edilmeleri ve sosyal destek hizmetleri ile toplumsal hayata katılımlarının sağlanması amaçlanmaktadır.

Özel gereksinimi olan bireylere yönelik verilen özel eğitimin temel amacı konusundaki en kapsamlı tanımlama ÖEHY'de yer almaktadır. Söz konusu yönetmelikte özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin Türk Milli Eğitimi'nin temel

amaçlarını da kapsayacak biçimde toplumdaki rollerini gerçekleştirebilen, çevreleri ile iyi ilişkiler kurabilen, işbirliği içerisinde çalışabilen, çevresiyle uyumlu olabilen, mutlu ve üretici bir vatandaş olarak yetiştirmelerini sağlamak olduğu vurgulanmaktadır (MEB, 2006). Diğer taraftan özel eğitim aileyle birlikte çocukların yaşadıkları sorunları mümkün oldukça azaltmak ve aileye uygun ve etkili ebeveyn olma konusunda yol gösterici olmayı hedeflemektedir (Aydın, 2007). Özel eğitim hizmetleri bu amaçlara ulaşmak için bazı temel ilkelerden hareketle eğitim hizmeti vermektedir. Özel Eğitim sürecinin belirli bir sistem içerisinde yürütülmesi için temel olan bu ilkeler aşağıda sıralanmaktadır (Resmi Gazete.1997).

- Özel Eğitim ihtiyacı bulunan bütün bireyler ilgileri, istekleri, yetenekleri ve yeterliliklerine göre özel eğitim hizmetinden yararlandırılmalıdır.
- Özel Eğitim ihtiyacı bulunan kişilerin eğitimine erken yaşta başlanması gerekmektedir.
- Özel Eğitim Hizmetleri, özel eğitime gereksinim duyan bireyin; fiziksel ve sosyal çevresinden maksimum düzeyde ayırmadan planlanarak uygulanmalıdır.
- Eğitim gereksinimi bulunan bireyin eğitim sürecindeki performansı göz önünde bulundurularak eğitimin amacı, içeriği ve uygulamalarında gereken düzenlemeler yapılmalı ve bu kişilerin yetersizliği bulunmayan akranlarıyla beraber eğitimine öncelik verilmelidir.
- Özel Eğitim gereksinimi bulunan bireyin her tür ve aşamadaki eğitimini kesintisiz bir şekilde sürdürmesi için her açıdan rehabilitasyonunu sağlayacak kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılmalıdır.
- Özel Eğitim gereksinimi bulunan bireye uygun öğretim programı hazırlanmalı ve bu program bireyselleştirilerek uygulanmalıdır.
- Ailelerin Özel Eğitim'in her aşamasına ve boyutuna aktif şekilde katılımı ve eğitimi sağlanmalıdır.
- Özel Eğitim süreci, eğitim gereksinimi bulunan bireyin toplum ile karşılıklı etkileşimi ve uyumunu sağlayacak şekilde planlanması gerekmektedir.

Bu ilkeler, yasalar ve sözleşmeler tarafından uluslararası düzeyde güçlendirilmiş standartlar ve haklar olarak kabul edilmiştir.

Özel Eğitim Kapsamında Yer Alan Bireyler ve Eğitimleri

Özel Eğitim, bireyin özel eğitim gereksinimine uygun şekilde farklı kurumlar tarafından verilmektedir. Bu kurumlar ve bu kurumlarda eğitim gören bireylere ilişkin açıklamalar aşağıda yer almaktadır.

Özel Eğitim Okulları: Özel Eğitime ihtiyacı olan bireylere, engel ve özelliklerine uygun ayrı bir okulda açılan özel eğitim okullarıdır (Özel Eğitim Hakkında Kararname, 1997).

Özel Eğitim Sınıfı: Okullarda ve kurumlarda koşulları ayrı sınıf içerisinde öğretim gerektiren öğrencilere yönelik olarak verilen öğrencilerin engel türü, akademik başarı ve özelliklerine göre milli eğitim yetkilileri tarafından açılan sınıflardır (MEB, 2006).

Kaynaştırma Eğitimi: Özel eğitime ihtiyacı olan kişilerin başkalarıyla etkileşime girmesini ve eğitim hedeflerine en üst düzeyde ulaşmasını sağlamak için tasarlanmış bir eğitim ortamıdır (Özel Eğitim Hakkında Kararname, 1997).

Özel Eğitim Kurumları: Özel Eğitim ihtiyacı olan kişilere özel eğitimde destek sağlamak veya onları işe ve mesleğe hazırlamak ya da örgün eğitimden yararlanamayanların eğitim ihtiyaçlarını karşılamak ve temel düzeyde yaşam becerilerini geliştirmek için açılan özel okullarıdır (Özel Eğitim Hakkında Kararname, 1997).

Destek Eğitim Odası: Özel Eğitim'e ihtiyaç duyan öğrenciler ile okul ve kurumlarda engelli olmayan akranları ile aynı sınıfta eğitimlerine devam eden üstün yetenekli öğrencilere özel ekipman ve öğretim materyalleri sağlanarak açılan yardımcı eğitim odasıdır (MEB, 2006).

Bilim ve Sanat Merkezleri: Milli Eğitim sisteminin genel amaç ve ilkeleri doğrultusunda üstün yetenekli çocukların Atatürk İlke ve inkılaplarını benimsemelerini, kişisel yeteneklerini kapasitelerini geliştirerek en üst düzeye

çıkarmalarını, yaratıcılıklarını ve yeteneklerini fark ederek geliştirmelerini, yeterlik alanlarını geliştirmelerini kişisel gelişimlerini sağlayarak bütünlük içinde estetik değerlerle birlikte kendini gerçekleştirmiş bireyler olarak yetişmelerine sağlama amacıyla açılmış kurumlardır (Bilsem Yönerge 2007).

Rehabilitasyon Merkezleri: Özel Eğitim Değerlendirme Kurullarının yaptığı tanılama ve değerlendirme sonunda destek eğitime gereksinimi olduğu ifade edilen engelli bireylere yönelik destek eğitim hizmetinin verildiği özel eğitim kurumlarıdır (MEB, 2006).

Özel Eğitim Kurumunda Eğitim Gören Çocukların Ailelerine Yönelik Destek ve Eğitim Çalışmaları

Özel gereksinimi bulan çocuğa sahip olan aileler de diğer aileler gibi yaşamlarına devam etmektedirler. Ancak bu ailelerin hayatlarının bir noktasında karşılaştıkları durumla başa çıkmak için farklı desteğe ihtiyaçları vardır. Bu destek türlerinden bazıları yasal ve ekonomik, bazıları ise eğitimsel ve sosyaldir. Aileler tüm bu desteği ancak bilgi sahibi oldukları takdirde kullanabilirler. Bu bilgilendirme hizmetleri, aile eğitim hizmetlerinin ailelere yaygınlaştırılmasıyla gerçekleştirilebilir. Özel gereksinimli çocuğu olan aileler kurumsal ve kurumsal olmayan olmak üzere iki tür destek alabilirler. Kurumsal destek, ailenin sosyal, psikolojik, fiziksel ve ekonomik olarak desteklenmesini içerir. Dış destek ise ailelerin aile içi etkileşimlerini geliştirmelerine yardımcı olmak ve onları benzer özelliklere sahip diğer ailelerle yakınlaştırmak anlamına gelir (Cavkaytar, 2014). Özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerle yapılan eğitim çalışmalarda ise ebeveynleri ebeveyn, öğretmen ve çocuk hakları savunucusu olarak gören yaklaşımlar yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu yaklaşımlara dayalı programlar: Kurum tabanlı, ev tabanlı, ev tabanlı ve uzaktan eğitim uygulamaları şeklindedir. Bu uygulamalar, grup eğitimleri, bireysel eğitimler, sınıf süpervizyonu ve yardımı ve ebeveyn liderliği faaliyetleri ile birleştirilir (Cavkaytar & Özen,2009).

Aile Eğitimi

Ailenin çocukların gelecek yaşamları üzerinde önemli bir etkisi olduğu için, çocukların eğitiminde, gelişiminde ve yetiştirilmesinde ebeveynlerin eğitim

deneyimleri çocukların en iyi şekilde yetiştirilmesinde etkili olmaktadır (Kaya, 2002). Ebeveynlerin çocuk bakımı, eğitimi ve gelişimi hakkında bilgi sahibi olmaları ve ebeveynlik becerilerine sahip olmaları, çocukların sağlıklı bireyler olarak yetişmelerini sağlamaktadır. Ancak insanlar doğal bir ebeveynlik rolünü yerine getirecek becerilere sahip değildirler. Temelde anne babalarından ve çevrelerindeki diğer yetişkinlerden edindikleri bilgilerle ya da hayatları boyunca edindikleri deneyimlerle çocuklarını yetiştirirler. Ancak bu yöntemlerle kazanılan bilgi ve beceriler, çocukların sağlıklı yetişmesi için yeterli olmayabilir (Hamamcı, 2007). Ebeveynlerin ebeveynlik konusundaki bilgilerini artırmak ve zor durumlarla başa çıkmak için problem çözme becerilerini geliştirmek için aile eğitimi gibi daha profesyonel uygulamalara ihtiyaç vardır.

Aile eğitimi, ebeveynlerin aile hayatını olumlu yönde etkileyen bilgi, beceri, tutum ve davranışları kazanmalarını sağlar. Kaynaklarda Aile Eğitimi; Aile zenginleştirme, geliştirme, aile olgunlaşması, aile desteği, aile yaşamı eğitimi gibi çeşitli isimlerle de anılmaktadır (Apaydın & Canel, 2011). Aile eğitimi, bir ailenin tüm eğitim programlarında kişinin eğitimine katkıda bulunması için vermesi gereken her türlü yönlendirme ve danışmanlık hizmetlerini içeren eğitimidir. Başka bir ifade ile aile eğitimi, ebeveynleri ebeveynlik hakkında bilgilendirmeyi, farkındalık yaratmayı ve davranışlarını iyileştirmeyi amaçlayan çeşitli düzeylerde sistematik bir uygulama olarak tanımlanmaktadır (Sarı & Atbaşı, 2017). Aile eğitimi, ebeveynleri veya ebeveyn rolü üstlenen yetişkinleri, çocuklarıyla daha iyi bir yaşama daha hazırlıklı, daha ilgili, bilinçli ve sorumlu, eksiksiz ve sağlıklı aileler olmaları için bilgilendirmeyi ve gerekli becerileri kazanmalarına yardımcı olmayı hedefleyen eğitimlerdir (Ural, 2010).

Aile Eğitiminin Amacı ve İlkeleri

Farklı şekillerde yürütülse de aile eğitimi özünde 2 temel amaca hizmet eder. Amaçlardan ilki ailenin psikolojik ve sosyal yaşam koşullarına uyum sağlamasına yardımcı olmak, ikincisi ise aileleri çocukların gelişimi ve eğitimi hakkında bilgilendirmek ve desteklemektir (Tezel Şahin & Özyürek, 2010). Bunun dışında literatürdeki bulgulardan hareketle aile eğitiminin ebeveyn, toplum ve çocuk

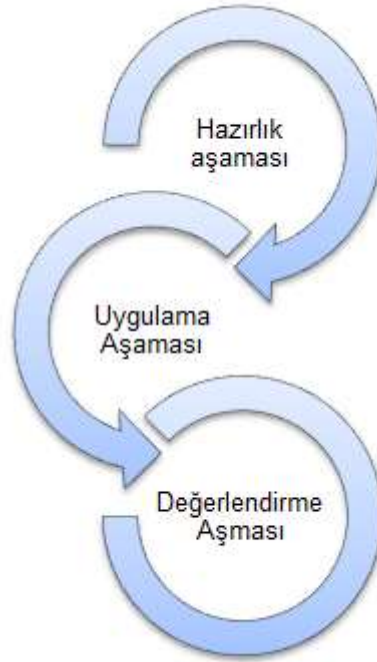
açısından amaçlarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Catron & Allen 2003; Erkan 2010; Üstünoğlu 1991):

- Ebeveynleri, çocuklarının doğum öncesi ve sonrası gelişimleri ve yetiştirilmeleri hakkında bilgilendirmek,
- Ailelerin çocuk yetiştirmeye yönelik tutumları hakkında bilgi vererek yanlış tutumlarını değiştirmek,
- Aileleri, çocuklarının yanlış davranış ve alışkanlıklarını nasıl değiştirebilecekleri konusunda eğitmek,
- Ailelerin öğrendiklerini davranışa dönüştürmelerini sağlamak,
- Ailelere çocukların sağlığı ve beslenmesi ile cinsel eğitim konularında yardım sağlanması,
- Aileleri çocuk ve aile hakları konusunda bilinçlendirmek,
- Aile bireylerine iletişim, empati ve problem çözme becerileri kazandırmak,
- Çocuğunun hayatında ailenin rolünün önemi konusunda farkındalık yaratmak,
- Çocuğun evde öğrenebileceği deneyimler hakkında aileyi bilgilendirmek,
- Çocuğun aile içindeki eğitim ortamına katkıda bulunmak,
- Ailenin yetiştirilme sürecine katılımını sağlayarak çocuğun okul performansını artırmak,
- Çocuğun genel gelişimine katkıda bulunmak,
- Çocukta gözlemlenen olumlu değişikliklerin kalıcı olmasını sağlamak,
- Çocuğa zengin bir uyarıcı ortam sağlamak,
- Ebeveyn eğitimi yoluyla ailedeki veya topluluktaki diğer kişilere ulaşmak ve eğitimin etkisini daha geniş kitlelere yaymak.

Aile Eğitim Süreci

Aile eğitimi temelde ebeveynlerin çocuklarına gerekli becerileri doğal bir süreç içinde nasıl öğreteceklerini öğretmektedir. Ebeveynlerin bu programlar aracılığıyla

kazandıkları beceriler, eğitim programlarının iyi yapılandırılmasını ve düzenlenmesini gerektirmektedir. Aile eğitimi programlarının geliştirilmesi ve uygulanması sürecinde yer alan aşamalar Şekil 1’de gösterilmektedir.

Şekil 1 : Aile Eğitimi Programlarının Geliştirilmesi ve Uygulanması Süreci
(Hamamcı & Kuzgun, 2007)

Hazırlık Aşaması: Aile eğitimi programlarının geliştirilme sürecinde öncelikle ulaşılmaması hedeflenen ebeveyn grubunun çocuk yetiştirme konusundaki bilgi ihtiyaçlarının tespit edilmesi gerekmektedir. Hazırlık aşamasında ailelerin ihtiyaç duydukları bilgilerin göz önüne alınması eğitim sürecine katılımlarını artırması bakımından faydalıdır. Bu doğrultuda ailenin ihtiyaç duyduğu bilginin tespit edilmesi amacıyla “İhtiyaç belirleme formu” kullanılabilir gibi yazılı sıralama ve kişisel görüşme gibi farklı teknikler de kullanılmaktadır (Çağdaş & Seçer 2006). Diğer taraftan aile eğitimi planlaması sürecinde eğitim konusunun tespit edilmesi kadar eğitimin zamanlaması da oldukça önemlidir. Bu doğrultuda ebeveynlerin mesai saatlerini göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Hamamcı & Kuzgun, 2007). Ayrıca eğitim sürecinde uygulanması düşünülen programın içeriği eğitimi verecek

kişi tarafından daha önceden hazırlanmalı, oluşturulan içerik ihtiyaç analizi formundan hareketle geliştirilmeli ve içerikte hedef davranışlara, yöntem ve teknikleri de yer verilmelidir. Eğitim için gereken hazırlıkların tamamlanmasından sonra eğitime katılacak ailelere çalışmanı süresi, konusu, zamanlaması hakkında bilgiler verilmelidir.

Uygulama Aşaması: Aile eğitimi uygulamaları eğitimci ve aile arasında oluşturulan güvenli ve olumlu iletişime dayanmaktadır. Bu güven ortamı ailelerin kendisini daha iyi ifade etmesine ve sorunları ortaya koymasına, eğitim programından en üst seviyede yararlanmalarına katkı sağlamaktadır. Eğitim programı uygulaması sırasında eğitimcilerin ailelerin görüşlerine saygı duyması, hoşgörülü bir ortam yaratması, göz kontağı kurması, aktif dinleyici olması, konuşmak isteyenlere yeteri kadar zaman tanınması, teşvik edici olması, sabırlı olması, düzgün ve sade bir dil kullanması ve zamanı iyi şekilde kullanması gerekmektedir (Campbell & Palm, 2004).

Değerlendirme Aşaması: Bir eğitim programının başarısının değerlendirilmesi hem daha sonra yapılacak eğitim programlarının şekillenmesi hem de söz konusu öğrenme süreci hakkında bilgi edinilmesi açısından önemlidir. Değerlendirme sürecinde basit yöntemler kullanılabileceği gibi büyük ve kapsamlı çalışmalar kullanılabilmektedir. Aile eğitimi sürecinde başvuru en temel değerlendirme yöntemi eğitimcinin toplantı sonrasında yapmış olduğu değerlendirmedir. Bu değerlendirme yöntemi farklı şekillerde hazırlanmış anketler yardımıyla ebeveynler tarafından gerçekleştirilmektedir. Ebeveynlerin görüşlerinin alınması görüşme düşüncelerinin önemsendiği mesajını vermesi açısından da önemlidir. Değerlendirme, eğitim sırasında yapılan çalışmalar hakkında ailelerin tuttuğu anketler veya günlükler aracılığıyla yapılabilir (Çekmecelioğlu, 2010).

Aile Eğitiminin Önemi

Aile ortamının çocukların gelişimi üzerinde olumlu veya olumsuz bir etkisi vardır. Çocuk doğduğu andan itibaren öğrenmeye başlar ve bu öğrenme süreci yaşamı boyunca devam eder. Çocuk yoğun öğrenme dönemlerinin çoğunu ailesiyle birlikte geçirir. Bu durum, çocuk yetiştirmede anne babanın rolünün çok daha önemli

olduğunu göstermektedir. Ebeveynler, sosyal, psikomotor, duygusal, bilişsel ve dil becerilerini geliştirmek, çocuğun yeni bir şeyler öğrenmesini sağlamak açısından çocuklarının ilk eğitimcileridir Tezel Şahin & Ersoy, 1999). Aile eğitimi ise okul öncesi dönemde çocukların alacakları örgün eğitim kadar gerekli ve önemlidir. Bu nedenle okul öncesi kurumları hem çocuk hem aile eğitimini üstlenen kurumlardır. Araştırma bulguları da aile eğitiminin hem aileler hem çocuklar açısından ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır (Oktay, 2004; Yüksel & Güzeller, 2005).

Temel (2003) araştırmasında okul öncesi eğitim döneminde aile katılımı ile sağlanan eğitimlere devam eden düşük sosyal ve ekonomik seviyedeki çocukların okul başarısının, okula uyumunun, öğrenme kapasitesinin ve ilerde iş bulma oranının arttığını suç oranlarının ise azaldığını tespit etmiştir. Bu eğitimlere katılan ebeveynlerin sosyalleştiğini, psikolojik anlamda destek bulduklarını ve özgüven sahibi olduklarını ortaya koymuştur. Aile eğitim programları bunun yanında ailelerin toplumun değer yargılarını göz önünde bulundurarak çocuklarının yetenekli birer kişi olarak yetiştirmelerini sağlamakta, çocukların toplumdaki diğer yetenekli bireylere yakın olmasını ve zorlu yaşamsal deneyimlerle başa çıkmasını sağlamaktadır (Tezel Şahin & Özbey, 2007).

Aile Eğitiminin Faydaları

Genel olarak aile eğitiminin ebeveyn ve çocuk açısından faydalarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Myers, 1996):

- Ailenin çocuğun gelişimi ve eğitimi konusundaki sorumluluğun arttırmaktadır.
- Ailenin çocuğun sosyal, duygusal, psikomotor, zihinsel ve dilsel gelişimini desteklemesini sağlamaktadır.
- Çocuğun farklı beceriler edinmesini hızlandırmaktadır.
- Ebeveynlerin öğrendikleri yeni bilgi ve beceriler ile çocuğun eksik öğrenmesine tamamlanmasına katkı sağlamaktadır.
- Farklı gelişimsel alanlara ait bilgileri bir araya getirerek ebeveynlerin daha verimli ve etkili hale gelmesini sağlamaktadır.
- Ebeveynlerin eğitim sürecini daha az masrafla yürütmelerine katkı sağlamaktadır.

- Ebeveynlerin güçlenmesi çocuk gelişimini uzun vadede desteklemektedir.

Aile Eğitimi Sürecinde Kullanılabilecek Yöntemler

Aile eğitimi sürecinde eğitimciler tarafından kullanılabilecek bazı yöntem ve teknikler aşağıda ana hatlarıyla açıklanmaktadır:

Rol Oynama Yöntemi: Bu yöntemde bir durum, fikir, olay veya sorun bir grubun önünde dramatize edilmektedir. Böylece grup üyelerinin sadece dinlemek veya tartışmak yerine olayın nasıl yaşandığını izleyerek konunun ayrıntısına inmesin sağlanmaktadır. Bu yöntem genellikle bir sorunu ortaya koymayı ve grup üyelerinin bir soruna karşı duyarlılığı arttırmayı amaçlamaktadır (Çekmecelioğlu, 2010).

Sıcak Sandalye Yöntemi: Bu yöntem tartışma, soru sorma, danışma, görüşme, yapma ve yaratıcılığın geliştirilmesinde sıklıkla tercih edilen yöntemdir. Yöntemin uygulamasında yeşil ve kırmızı olmak üzere iki koltuk bulunmaktadır. Kırmızı koltuk katılımcıların uzman kişiden bilgi almasını sağlamak amacıyla soru sorarak konuyu tartışmasına yardımcı olmaktadır. Yeşil koltuk ise katılımcıların birbirlerini tanımalarını sağlamakta böylece yaratıcı özelliklerini keşfetmelerine katkı sunmaktadır. Bu yöntemde katılımcıların belirlenmiş bir konu üzerinden grup üyeleri ile tartışmasına odaklanmaktadır (Erginer, 2004).

İstasyon Yöntemi: Bu yöntem katılımcıların uygulamanın her aşamasında önceki katılımcıların uygulamaya sunduğu katkıyı bir aşama ileri götürmeyi yarım bırakılmış bir işi tamamlamayı amaçlamaktadır. Bu yöntemde üç farklı masa bulunmakta ve masalar istasyon olarak adlandırılmaktadır. Yöntemin uygulanmasından önce katılımcılara hangi konu üzerinde çalışacakları ve o istasyonun yöneticisinin kim olduğu belirlenmektedir. İstasyon yöneticileri grubun çalışmalarını gözlemlemekte her aşamaya 10 dakika süre verilmektedir. Çalışmanın bitmesi ile ortaya çıkan uzun üzerinden tartışma yürütülmektedir (Gözütok, 2006).

Aile Eğitimi Modelleri

Aile eğitiminde temel amaçlar aynı olsa da uygulamada bazı farklı yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemler aşağıda sıralanmaktadır:

Ev Merkezli Aile Eğitimi: Bu eğitim modeli, özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların gelişimlerini desteklemek için ebeveynlere ve evdeki diğer aile üyelerine ihtiyaç duydukları eğitim desteğini sağlamaktır (Aral et al., 2011). Bu modelin temel amacı risk altında bulunan çocukların gelişimini destekleyerek sağlıklı gelişim için içerisinde buldukları ortamı daha düzenli hale getirmek ve çocuklara bakım veren kişiyi bu doğrultuda yönlendirmektir.

Kurum Merkezli Aile Eğitimi: Bu model kapsamında düzenlenen aile eğitimlerinin iki farklı uygulamasının olması dikkat çekicidir. Birinci tür yaklaşımda ebeveynler, çocuklarının gelişimine katkı sağlayabilecek eğitimler alırlar, ikinci tür yaklaşımda ise çocuklarıyla birlikte eğitimlere katılabilirler. Bazı uygulamalarda ebeveynler, programın belirli bölümleri için çocuklarıyla birlikte çocukların sınıflarına katılabilirler (Çağdaş & Seçer, 2006).

Eğitim Kurumuyla Bütünleştirilmiş Aile Eğitimi: Bu modelde okul öncesi eğitim kurumları başta olmak üzere farklı tür ve düzeydeki eğitim kurumlarına devam eden çocukların aileleri aynı kurumda ve evde eğitim görmektedir. Böylece çocuklara uygulanan eğitim programı, aile eğitim programı ile bütünleştirilir (Çağdaş & Seçer, 2006).

Uzaktan Öğretim Yoluyla Aile Eğitimi: Bu model ile anne babalara düzenli aralıklarla çocukların gelişimleri ve yetiştirilmeleri konusunda bilgilendirici kitapçık ve broşür gibi yazılı ve basılı metinler gönderilmekte ya da radyo ve televizyon aracılığıyla velilere iletilmesi amaçlanmaktadır (Tezel Şahin & Özyürek, 2010).

Aile Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar

Aile eğitim sürecinde öğretmenlerden, kurumdan ve aileden kaynaklı çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu durum çeşitli araştırma bulguları ile de ortaya konulmaktadır. Bu araştırmalardan birinde Abdülhakimoğulları (2018) aile eğitimi veren rehber öğretmenlerin karşılaştığı sorunları ele aldığı çalışmasında rehber öğretmenlerin kurs açma sürecinde yöneticilerin tavrından, kursun fiziksel ortamından, zamanlamasından, tanıtım yetersizliğinden ve resmi işlem eksikliğinden kaynaklı sorunlarla karşılaştıklarını tespit etmiştir. Araştırmada ayrıca öğretmenlerin velilerden kaynaklı olarak kursa aktif katılım sağlamama ve iletişim problemi gibi

sorunlarla karşılaştıkları ve kurs esnasında donanım sıkıntısı yaşadıkları tespit edilmiştir. Sarı ve arkadaşları (2017) tarafından yapılan başka bir çalışmada da katılımcı öğretmenlerin ailelerin özel eğitime bakışı ve özel eğitimi desteklemesi konusunda sorunlarla karşılaştıkları ailelerin çocukların yaşadığı engeli kabul etme buna uyum sağlama konusunda farklı tepkiler verdikleri belirlenmiştir.

Ataman (1997) tarafından yürütülen başka bir araştırmada da bazı ailelerin çocuklarının engel durumunu kabullendiği ancak bazı ailelerin bu durumu kabullenmediğini ve bunun yıpratıcı sonuçlara neden olduğu ortaya tespit edilmiştir. Güzelyurt ve arkadaşları (2019) ise ebeveynlerin isteksizliğinin aile eğitimi çalışmalarında önemli bir sorun olduğunu bulgulamıştır. Araştırmada okul öncesi öğretmenlerin aile eğitimi çalışmalarını engelleyen nedenlere yönelik görüşlerinde en önemli neden olarak ailelerin isteksiz ve ilgisiz olmasını öne sürdükleri görülmüştür. Bu bulgulardan hareketle aile eğitimi sürecinde karşılaşılan sorunları genel olarak; kurumların yönetim ve planlama eksikliğinden kaynaklı sorunlar, ebeveynlerin isteksizliğinden kaynaklı sorunlar, ebeveynlerin çocukların engel durumunu kabul etmemesinden kaynaklı sorunlar ve eğitim kurumunun fiziksel yetersizliğinden kaynaklı sorunlar olarak sıralamak mümkündür.

İlgili Araştırmalar

Engelli çocuklara yönelik birçok tedavi ve eğitim hizmetleri son zamanlarda tamamen klinisyenler ve eğitimciler tarafından uygulanan bir modelden ebeveyn eğitimi bileşenine odaklanan bir modele doğru kaymıştır. Ebeveyn okul işbirliğinin çocuklar, aileler ve öğretmenler açısından faydaları çeşitli araştırmalarla ortaya konulmuştur. Ancak aile eğitim programlarına katılımın kapsamı ve katılımı etkileyen faktörler konusunda sınırlı bir değerlendirme yapılmıştır.

Jacobson ve Engelbrecht (2000) ABD’de yaşayan aileler ile okul öncesi çocukların ihtiyaçları, deneyimleri ve öğrenme yöntemlerini belirlemek ve ailelere yönelik eğitim programını planlamak amacıyla yürüttükleri çalışmalarına 0-5 yaş grubunda çocuğu olan 740 aileyi dahil etmişlerdir. Araştırmanın sonunda ailelerin eğitim ihtiyaçlarının ve öğrenme yöntemlerinin birbirine benzer olduğu ve ailelerin daha çok ebeveynlik rolü ile ilgili bilgileri öğrenmek istedikleri görülmüştür.

Gürşimşek ve arkadaşları (2006) tarafından yürütülen araştırmada risk altındaki okul öncesi dönem çocukları ile annelerine verilen eğitimin çocuklar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu doğrultuda okul öncesi dönem çocuğu olan 25 aileye ve çocuğuna eğitim verilmiştir. Araştırma sonunda çocukların psikomotor gelişiminde, duygusal ve sosyal gelişiminde iyileşmeler gözlemlenmiş ayrıca ebeveynlerin rutin alışkanlıklarında olumlu yönde gelişmelerin olduğu görülmüştür.

Tezel Şahin ve Özbey (2007) ise aile eğitim çalışmalarına niçin ihtiyaç duyulduğu ve bu programların neden önemli olduğu sorusundan hareketle yürüttükleri çalışmalarında ailelerin çocuklarının okuldaki etkinliklerine dahil olmasının çocukların eğitime katılması, eğitimde sürekliliğin sağlanması, çocukların kendisine güven duygusunun gelişmesi, aile içi ilişkilerin gelişmesi ve akademik başarısı açısından olumlu etkileri olduğunu, bunun için ailelerin ihtiyacına göre farklı eğitim programlarının geliştirilmesi ve bunların yaygınlaştırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Farrelly & McLennan (2010) Dominik Cumhuriyeti'nde yetersiz beslenen çocukların bakıcılarına sunulan sekiz oturumluk bir eğitim programıyla ilgili deneyimlerini incelemiştir. Araştırmaya 143 bakıcı dahil edilmiştir. Niteliksel görüşmeler sonucunda katılımın önündeki kilit engeller, ulaşım için para eksikliği, diğer çocuklar için kabul edilebilir bir bebek bakıcısının olmaması olarak belirlenmiştir.

Sargın ve Hamurcu (2010) özel eğitim kurumlarında görev yapan rehber öğretmenlerin aile katılımı çalışmaları sürecinde karşılaştıkları sorunları ve bununla ilişkili beklentilerini ele almışlardır. 14 psikolojik danışman ve rehber öğretmenin dahil edildiği araştırmada veriler nitel araştırma yöntemleri ile elde edilmiştir. Araştırmanın sonunda öğretmenlerin yöneticilerin psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanı tanımamasından, lisans eğitiminde özel eğitim konusunda yeterli teorik ders almamalarından, kurum sahibinin kendilerine yönelik yaklaşımından ve ailelerin bilgi ve beceri eksikliğinden kaynaklı sorunlarla karşılaştıkları görülmüştür.

Önder (2011) okul öncesi dönem çocukların ailelerine yönelik gerçekleştirilen aile eğitim programı çalışmalarını ele aldığı araştırmasında çocukların karakterinin büyük oranda ilk altı yılda şekillendiğini, bu dönemin eğitim açısından oldukça önemli bir

dönem olduğunu, ebeveynlerin bu dönemde çocuklarını tanıma, onların yeteneklerini keşfetme onlara bilinçli şekilde yardımda bulunma görevinin olduğunu aile eğitiminin de bu yönde ailelere katkı sağladığını belirtmektedir. Ancak araştırmada aile eğitiminde karşılaşılan temel sorunun aileler tarafından çocuğun bu yıllarının önemsiz kabul edilmesi olduğunu, ailelerin bu yılda çocukları yalnızca sevinecek, büyütülecek, onlarla vakit geçirilecek bir dönem olarak algıladıklarını belirtmektedir.

Güven (2011) aile eğitim programlarının etkinliğini saptamak amacıyla gerçekleştirdiği çalışmasına Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ana sınıflarda görev yapmakta olan üç öğretmen ile bu öğretmenlerin eğitim verdikleri sınıfta okuyan 52 ebeveyni dahil etmiştir. Araştırmanın sonunda ebeveynlerin aile katılım programlarının gerekliliğine inandığı ve bu çalışmalara dahil olma konusunda istekli oldukları ancak öğretmenlerin doküman eksikliği konusunda sorunlar yaşadıkları görülmüştür.

Demircioğlu (2012) ise aile eğitim programlarının çocukların gelişimi, ebeveyn tutumu ve aile fonksiyonu üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmaya çocuğu okul öncesi kurumlarda okuyan 128 anne dahil edilmiştir. Araştırmanın sonunda ailelere yönelik gerçekleştirilen aile eğitim programları annelerin çocuk yetiştirme davranışını iyileştirdiği ve aile fonksiyonunu arttırdığı tespit edilmiştir.

Sayılır ve Kaya (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ailelere yönelik olarak düzenlenen aile eğitim çalışmalarının aileler üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Araştırmaya çocuğu ilkokula giden 46 anne ve baba dahil edilmiştir. 14 hafta boyunca süren aile eğitim programı sonunda ailelerin genel yetkinlik düzeyinin arttığı ve programın ailelerin genel tutumu ve davranışın olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Aile eğitimi çalışmalarının ailelerin ebeveynlik rolü ve becerisinin gelişimine etkisini incelediği çalışmasında Sırmabıyıklı (2017) 25 kursiyer ve sekiz eğitici ile yüz yüze görüşme gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonunda aile eğitimi programlarının öğretmenler ve aileler tarafından önemsendiği hatta yaygınlaştırılması gerektiği konusunda görüş bildirdikleri fakat ebeveyn katılımı konusunda bazı sorunlarla karşılaştıkları görülmüştür.

Sarı ve arkadaşları (2017) özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan öğretmenlerin aile eğitimi konusundaki yeterliliğini belirlemeyi amaçladığı çalışmalarına bu kurumlarda görev yapmakta olan 30 öğretmeni dahil etmişlerdir. Velilerin yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edildiği araştırmada öğretmenlerin kendilerini mesleki olarak yetersiz gördükleri, aile eğitimi programları konusundaki eksikliklerini tamamlayabilecek bilgilere ulaşamadıkları görülmüştür.

Başka bir araştırmada ise Abdulkakimoğulları (2018) 0-18 yaş grubu çocuğa sahip ailelere eğitim sunan öğretmenlerin aile eğitim çalışmalarında karşılaştıkları sorunlar ile bu sorunlar üzerinde etkili olan faktörleri inceledikleri çalışmasına 30 rehber öğretmeni dahil etmiştir. Verilerin anket yöntemi ile elde edildiği araştırmanın sonunda aile eğitimi kursu açma sürecinde yaşanan sorunların katılımcılardan, kurs ortamında, yöneticilerin tavrından ve tanıtımın yetersizliğinden kaynaklı sorunlar olduğu, bunun yanında kursiyerden kaynaklanan sorunların kursiyerlerin kişisel sorunları, iletişim problemleri gibi sorunlardan kaynaklandığı, ayrıca uygulamadan, kaynak eksikliğinden ve donanım eksikliğinden kaynaklı sorunlar ortaya çıktığı görülmüştür.

BÖLÜM III

Yöntem

Bu bölümde, araştırmanın modeli, veri toplama araçları, katılımcıların demografik bilgileri ve verilerin analizi hakkında bilgiler verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin aile eğitimi konusundaki yeterliliğine ilişkin görüşlerini almak için nitel araştırma yöntemlerinden olan fenomenolojik desenden yararlanılmıştır. Bu doğrultuda çalışma nitel araştırma yaklaşımı kullanılarak fenomenolojik bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Fenomenolojik desen farkında olduğumuz fakat ayrıntılı ve derinlemesine bir anlayışa sahip olmadığımız olaylar, algılar, deneyimler, durumlar, kavramlar ve yönelimlere odaklanır. Fenomenoloji, bize tamamen yabancı olmayan ve tam olarak kavrayamadığımız fenomenleri incelemeyi amaçlayan araştırmalar için uygun bir temel sağlar (Yıldırım & Şimşek, 2005). Bu yaklaşım çerçevesinde araştırmacı, katılımcının kişisel (öznel) deneyimiyle ilgilenir, onun algısını ve olaylara yüklediği anlamları inceler. Fenomenoloji, tanımlayıcı araştırmadır. Bu bağlamda genelleme yapmak değil, gerçekleri tanımlamak önemlidir (Akturan & Esen, 2008). Bu bağlamda bu araştırmada özel eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin aile eğitimi konusundaki görüşlerinin incelenecek olması ve öğretmenlerin bu konudaki yeterliliklerinin ortaya çıkarılacak olması araştırmayı fenomenolojik desene yönlendirmiştir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın evreninin MEB'e bağlı özel eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu ise amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Bu doğrultuda 2021-2022 eğitim-öğretim yılında, Ankara il merkezlerindeki MEB'e bağlı özel eğitim kurumlarında görev yapan 23 öğretmenden oluşmaktadır. Katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 1'de sunulmaktadır.

Tablo 1: Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Değişken	Kategori	f	%
Cinsiyet	Kadın	19	83
	Erkek	4	17
Yaş	18-25	1	4.34
	26-30	12	52.17
	31-40	8	34.78
	41+	2	8.69
Eğitim Durumu	Lisans	22	95.65
	Yüksek Lisans	1	4.34
Kurumda Çalışma Süresi	1- 5 yıl	13	56.52
	6-10 yıl	5	21.73
	11-15 yıl	5	21.73
Eğitim alma programı	Özel Eğitim	12	52.17
	Okul Öncesi Öğretmenliği	7	30.43
	Sınıf Öğretmenliği	4	17.40
	Evet	10	43.48
	Hayır	13	56.52

Katılımcılara ait demografik bilgilere bakıldığında 19 katılımcı kadın dört katılımcı erkektir. Ayrıca 12 katılımcı 26-30 yaş aralığında sekiz katılımcı 31-40 yaş aralığında bir katılımcı ise 18-25 yaş aralığındadır. Katılımcıların 22'si lisans düzeyinde biri ise yüksek lisans düzeyinde eğitim görmüştür. Kurumda çalışma süresi açısından bakıldığında katılımcıların 13'ü 1-5 yıl 5'i 6-10 yıl beşi ise 11-15 yıl arası kurumda çalışma süresine sahiptir. Katılımcıların 12'si özel eğitim yedisi okul öncesi öğretmenliği dördü ise sınıf öğretmenliği mezunu iken onu daha önce aile eğitimi konusunda teorik ve uygulamalı bir eğitim almış 13'ü ise bu konuda herhangi bir eğitim almamıştır.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada, veri toplama araçlarından yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veri toplama aracı, araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Kullanılan görüşme formunun içeriğinde; katılımcıların yaşları, cinsiyetleri, eğitim durumları,

kurumda çalışma süreleri ve aile eğitimi konusunda aldıkları eğitimler hakkında bilgiler bulunmaktadır. Görüşme soruları hazırlanırken aile eğitimi ile ilgili alan yazınlarından yararlanılmıştır. Soruların geliştirilmesinde Doç.Dr. Mukaddes Sakallı Demirok ve Yrd.Doç.Dr. Başak Bağlama ‘ dan görüş alınmıştır.

Pilot Çalışma

Görüşme formunda yer alan soruların hangisinin şaşırtıcı soru olduğu, hangisinin yeniden sorulması gerektiği, hangisinin araştırmanın amacı dışında veri ürettiğini tespit edebilmek ve görüşme sorularının içeriği, dili ve araştırmanın doğasına uygun olup olmadığını test etmek için Ankara ilinde bulunan bir özel eğitim kurumunda eğitim veren ve özel eğitim alan öğretmenleri ile pilot görüşme yapılmıştır. Görüşme bir sınıf ortamında yapılmıştır. Görüşmeye başlamadan önce katılımcılara bunun bir pilot görüşme olduğunu ve görüşme sorularına eleştirel bir şekilde yaklaşabilecekleri aktarılmıştır. Her bir görüşme yaklaşık 40 dk sürmüştür. Görüşme sonunda katılımcılara görüşme sorularının sunuş biçimi, soru yapısı ve kullanılan kavramlar hakkındaki fikirleri sorulmuştur. Pilot çalışma sonrasında herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir. Elde edilen verilerin yeterliliğiyle pilot çalışma analiz edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Veriler 04.12.2021/30.12.2021 tarihleri arasında toplanmıştır. Öğretmenlerle bire bir görüşülüp tarih ve saat belirlenmiştir. 23 öğretmenin katılımları sağlanmıştır. Görüşmeler okul ve konut ortamlarında gerçekleşmiştir. Her öğretmenle yapılan görüşme yazıya dökülerek kayıt altına alınmıştır. Gönüllülük esasına dayanarak, görüşme sözleşmesinin metnini imzalamaları istenmiştir.

Tablo 2: Görüşmeye İlişkin Takvim, Görüşme Süreleri ve Yeri

Numara	Görüşme tarihi	Görüşme süresi (dk.)	Görüşme yeri
1	04.12.2021	30	Okul
2	04.12.2021	27	Okul
3	07.12.2021	40	Okul
4	07.12.2021	34	Okul
5	08.12.2021	32	Konut
6	08.12.2021	30	Konut
7	09.12.2021	26	Okul
8	09.12.2021	43	Konut
9	09.12.2021	36	Okul
10	10.12.2021	45	Okul
11	10.12.2021	33	Okul
12	11.12.2021	29	Okul
13	11.12.2021	30	Konut
14	11.12.2021	32	Okul
15	14.12.2021	40	Okul
16	15.12.2021	34	Okul
17	18.12.2021	38	Konut
18	18.12.2021	41	Konut
19	24.12.2021	37	Okul
20	25.12.2021	45	Okul
21	29.12.2021	35	Okul
22	30.12.2021	37	Okul
23	30.12.2021	44	Konut

Veri Analizi

Araştırma verilerinin analizi, katılımcıların görüş ve deneyimlerini daha ayrıntılı şekilde ortaya çıkarmak için içerik analizi yoluyla yorumlanmıştır. İçerik analizi birbirine benzer verilerin belirli temalar ve kavramlar çerçevesinde bir araya

getirildiği ve bunların anlaşılabilir bir düzende sunularak yorumlandığı analiz yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). İçerik analizi üç aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada katılımcılar ile yapılan görüşmelerin dökümü yapılmıştır. Görüşme dökümü yapılırken her konuşma aktarıldığı şekliyle hiçbir düzeltme yapılmadan yazıya dökülmüştür. İkinci aşamada yazıya dökülen içerikler tekrarlı okumalar ile temalara ayrılmıştır. Ortaya çıkan temaların konu başlıkları belirlenmiştir. Son aşamada ise tema ve konu başlıklarından hareketle oluşturulan tablolar frekans ve yüzde değerleri ile bulgular bölümünde sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalar açısından geçerlilik ve güvenirlilik araştırmanın bilimsel olarak kabul edilmesi ve bilimsel kurallara uygunluğu açısından oldukça önemlidir (Arastaman et al., 2018). Bu araştırmada geçerliliği ve güvenirliliği sağlamak açısından aşağıdaki önlemler alınmıştır:

- Araştırmacının çalışmaya daha objektif yaklaşmasını sağlamak için veri yorumlama sürecine birden çok araştırmacı dahil edilmiştir. Bu bağlamda araştırmacının dışında bir araştırmacı daha (Akademik danışman) analiz sürecine dahil edilerek araştırmanın inandırıcılığı arttılmaya çalışılmıştır.
- Nitel araştırmalarda inandırıcılığı sağlamanın diğer bir yöntemi ise katılımcılar ile etkileşime girmektir. Bu bağlamda görüşmeler katılımcıların kendilerini rahat hissedebilecekleri yerlerde yapılmış ve görüşme öncesinde rahatlamaları için gündem dışı konularda sohbet edilmiştir.
- Veri toplama sürecinde uzman görüşüne başvurulmuş pilot görüşme yapılmıştır.
- Çalışmanın aktarılabilirliğini arttırmak amacıyla ayrıntılı betimleme yapılmış bulguların sonuna katılımcıların duygu, inanç ve düşüncelerini yansıtan doğrudan alıntılara yer verilmiştir.
- Araştırmanın güvenilebilirliğini sağlamak için veri toplama ve analiz aşamaları ayrıntılı şekilde açıklanmıştır.
- Çalışmanın onaylanabilirliğini sağlamak amacıyla denetim izi tekniği kullanılmış ve böylece nitel araştırma metodolojisine hakim bir uzman

(Akademik danışman) denetleyici rolünde araştırmanın bütün boyutlarını incelemiş ve elde edilen kod ve temaların araştırmanın amacına uygun olup olmadığı hakkında görüşlerini iletmiştir.

BÖLÜM IV

Bulgular ve Yorumlar

Çalışmanın bu bölümünde katılımcı öğretmenlerle yapılan görüşmelerle elde edilen verilerin içerik analizi tekniği çözümlenmesi sonucunda ulaşılan bulgular yorumlanmaktadır. Elde edilen bulgularda öncelikle katılımcı öğretmenlerin aile eğitimi hakkındaki görüşleri ele alınmakta saha sonra ise aile eğitimi yeterlilikleri bireysel yeterlilik, kurumsal yeterlilik ve denetim yeterliliği olmak üzere 3 boyutta sunulmaktadır.

Öğretmenlerin Aile Eğitimi Çalışmaları Hakkındaki Düşünceleri

Araştırma kapsamında ele alınan ilk alt problem katılımcı öğretmenlerin aile eğitimi çalışmaları hakkındaki düşüncelerine ilişkindir. Öğretmenlerin aile eğitimi çalışmaları hakkındaki düşünceleri Tablo 3'te sunulmaktadır.

Tablo 3: Aile Eğitimi Çalışmalarının Gerekliliği Hakkında Katılımcı Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f	%
Aile eğitimi çalışmalarının önemi	Gerekli ve Önemli	Okul-ev dengesi	9	53%
		Öğrencinin gelişimi ve performansı	6	35%
		Olumlu davranış kazandırma	1	6%
		Eğitimin hayata uyarlanması	1	6%

Tablo 3'te yar alan aile eğitimi çalışmalarının gerekliliği hakkında katılımcı öğretmen görüşlerine göre öğretmenler Özel Eğitim Kurumlarında aile eğitimi çalışmalarının gerekli ve önemli olduğu konusunda hemfikirdiler. Öğretmenlerin özel eğitim kurumlarında aile eğitimi çalışmalarının gerekliliği ve önemi konusundaki gerekçeleri ise dört kodla sunulmuştur. Buna göre öğretmenler özel eğitim kurumlarında aile eğitim çalışmalarını okul ev dengesi (f=9), öğrencinin gelişimi ve performansı (f=6), öğrencinin olumlu davranış kazanması (f=1) ve öğrencinin aldığı eğitimi hayata uyarlanması (f=1) açısından gerekli ve önemli olarak görmektedirler. Aile eğitimi çalışmalarını okul ve ev dengesi açısından gerekli ve önemli bulan katılımcı öğretmenler eğitimde işbirliğinin şart olduğunu bu nedenle öncelikle okul ve dengesi açısından aile eğitim çalışmalarının gerekli olduğunu, aile

eğitim çalışmalarının ailelerin çocukları ile doğru iletişim kurma, çocuklarını tanıma ve onların özelliklerini farkına varmaları açısından önemli olduğunu ifade etmektedirler. Bu konudaki katılımcı öğretmen görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

— *“Eğitim için işbirliği şart bu yüzden aile eğitimi çalışmaları öncelikle okul-ev dengesi açısından çok önemli.” (K5)*

— *“Aile eğitimi ailenin çocukla doğru iletişimi, çocuğunu tanıma ve özelliklerini farkına varma, eğitmen ile paralel bir yol izlemeye destek olma açısından oldukça önemli bir çalışmadır.” (K8)*

— *“Anne ve babanın çocuklarını daha iyi tanımalarını ve anlamalarını sağlar.” (K9)*

Bunun yanında özel eğitim kurumlarında aile eğitim çalışmalarını çocukların gelişimi ve performansı açısından gerekli ve önemli bulan katılımcı öğretmenler ise özel gereksinimli çocukların gelişiminde temel faktörlerden birisinin aile olduğunu, bu desteğinin ailenin doğru bir şekilde bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi ile arttığını ve böylece çocuğun mevcut potansiyelinin en üst seviyeye çıkabildiğini, bu nedenle aile özel eğitim kurumlarında aile eğitiminin önemli bir yere sahip olduğunu ifade etmektedirler. Öğretmenler ayrıca özel eğitim kurumlarında aile eğitiminin çocukların duygusal, bilişsel ve psikomotor becerilerinin gelişmesine katkı sağladığını ailelerin eğitime katılmasının çocukların güven duygusunu ve akademik anlamda başarı düzeyini arttırdığını vurgulamaktadırlar. Öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

— *“Aile eğitim çalışmaları, öğrencinin gelişimi ve performansı açısından da önemlidir.” (K7)*

— *“Aile eğitimi çocuğun duyuşsal, bilişsel ve psikomotor becerilerini gelişmesine katkı sağlar.” (K10)*

— *“Özel gereksinimli bireylerin gelişiminde temel faktörlerden birisi ailedir. Bu destek, ailelerin doğru bir şekilde bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi ile artar ve bu şekilde birey var olan potansiyelini en üst seviyeye çıkartabilir. Bu yüzden özel eğitimde aile eğitimi önemli bir yere sahiptir. ” (K18)*

Diğer taraftan bazı öğretmenler ise özel eğitim kurumlarında aile eğitimi çalışmalarının öğrenciye olumlu davranış kazandırdığını ve sağlıklı iletişim kurmayı öğrettiğini, çocuğun aldığı eğitimi hayata genellemesine yardımcı olduğunu ifade etmektedirler. Öğretmenlerin bu konudaki görüşleri aşağıda sunulmuştur:

— “Öğrenciye olumlu davranış kazandırma ve sağlıklı iletişim için önemlidir.” (K3)

— “Aile eğitim çalışmaları, çocuğun aldığı eğitimi hayatına genellebilmesi adına çok önemli bir basamaktır.” (K6)

Araştırmanın birinci alt problemi kapsamında ele alınan bir başka nokta ise katılımcı öğretmenlerin aile eğitimi konusunda aldıkları eğitiminin mesleğe bakış açıları üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğudur. Öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinden hareketle oluşturulan kategori, kod ve temalar tablo 4’te sunulmaktadır.

Tablo 4: Aile Eğitimi Konusunda Alınan Eğitimin Mesleğe Bakışa Etkisi Hakkında Katılımcı Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f	%
Aile eğitiminin mesleğe bakışa etkisi	Olumlu etkiledi	Mesleki gelişim	9	45%
		Ailenin eğitimin bir parçası olduğunu fark etme	7	35%
	Özel eğitim açısından önemini fark etme	Özel eğitim açısından önemini fark etme	3	15%
		Öğrenciye ve aileye yardımcı	1	5%

Katılımcı öğretmenlerin aile eğitimi konusunda aldıkları eğitimin mesleğe bakış açılarına etkileri hakkındaki görüşleri incelendiğinde 2 öğretmenin bu konuda herhangi bir eğitim almadığı görülmektedir. Bu konuda teorik ve uygulamalı eğitim alan öğretmenlerin tamamı (f=20) ise aldıkları eğitimin mesleğe bakış açılarını olumlu etkilediğini belirtmektedir. Öğretmenler aile eğitimi konusunda alınan eğitimin kendilerine mesleki gelişim (f=9), ailenin eğitimin bir parçası olduğunu fark etme (f=6), aile eğitiminin özel eğitim açısından önemini fark etme (f=3) ve öğrenciye ve aileye yardımcı olma (f=1) açısından katkı sağladığını vurgulamaktadırlar.

Aile eğitimi konusunda aldıkları teorik ve uygulamalı eğitimin mesleki gelişim açısından kendilerine katkı sağladığını vurgulayan öğretmenler; bu eğitimler sayesinde öğrencilerle kurdukları iletişimin daha sağlıklı hale geldiğini ve bu sayede çocuğa ve aileye yaklaşımlarının değiştiğini, bu konuda daha fazla sorumluluk hissettiklerini tüm bunlar kendilerine mesleki olarak olumlu katkı sağladığını ifade etmektedirler. Bu durum öğretmenlerin aşağıdaki görüşleri ile ortaya çıkmaktadır:

— *“Aile ile beraber çalışmak mesleğimdeki devamlılığı sağlayarak öğrencilere olan iletişimimi olumlu etkilemektedir. Bu şekilde aileye ve çocuğa olan yaklaşımında faydalar olmaktadır.” (K11)*

— *“Bu sayede çocuğa verilen kazanımların daha kalıcı hale geldiği sorumluluklarımı paylaşabildim.” (K12)*

— *“Aileye olan tavırlarımız, hitap şeklimiz ve verdiğimiz eğitimler mesleki olarak olumlu bir katkı sağladı.” (K21)*

Aile eğitimi konusunda aldıkları teorik ve uygulamalı eğitimin ailenin eğitimin bir parçası olduğunu fark etmeleri açısından kendilerine katkı sağladığını vurgulayan öğretmenler ise bu eğitimler sayesinde özel eğitim kurumlarında yalnızca öğretmenin tek başına yeterli olamayacağını ailenin de eğitim sürecinin önemli bir parçası olduğunu fark ettiklerini vurgulamaktadır. Bu konudaki katılımcı öğretmen görüşleri aşağıdaki gibidir:

— *“Aile Eğitimi ve öğrenci eğitiminin bir bütün olduğunu anladım.” (K1)*

— *“Bu konuda aldığım eğitimler öğretmenin tek başına yeterli olamayacağı bakış açısını kazandım.” (K4)*

— *“Ailenin de eğitiminin çok önemli bir parçası olduğunu daha net bir şekilde anladım. Ailenin daha bilinçli ve etkili olması eğitimi büyük ölçüde kolaylaştırdı. Mesleğe olan bakış açımı rahatlatıcı bir şekilde olumlu etkiledi.” (K8)*

Diğer taraftan aile eğitimi konusunda aldıkları teorik ve uygulamalı eğitimin aile eğitiminin özel eğitim açısından önemini fark etmelerine katkı sağladığını ifade eden öğretmenler ise bu eğitimler sayesinde elde ettikleri tecrübeyle rehabilitasyon merkezlerinde aile eğitiminin olmazsa olmaz işleve sahip olduğunu fark ettiklerini ve

bunun kendilerine çok şey kattığını vurgulamaktadırlar. Katılımcı öğretmenlerin bu konudaki görüşleri aşağıdaki gibidir:

— *“Aile eğitiminin ne kadar önemli olduğunun farkına vardım.” (K2)*

— *“Bu konuda meslek hayatımda özel bir eğitim almadım fakat lisans düzeyinde aldığım eğitim ve kendi kişisel tecrübelerimden yola çıkarak aile eğitiminin rehabilitasyon merkezlerinde olmazsa olmaz bir işlev olduğunu düşünüyorum.” (K6)*

— *“Ailelere eğitim verildiğinde birçok alanda araştırmalar, makaleler inceleyerek, son yapılan araştırma bulgularını paylaşarak mesleki anlamda çok katkı sağladı. Farklı yöntem ve teknikler paylaşarak yaratıcılığımızın gelişmesine, kendimizden çok şey katmamızı sağladı.” (K7)*

Öğretmenlerin Aile Eğitimi Çalışmaları Sürecinde Kişisel Yeterlilikleri Hakkındaki Düşünceleri

Araştırma kapsamında ele alınan ikinci alt problem öğretmenlerin aile eğitimi çalışmaları sürecinde kişisel yeterlilikleri hakkındaki düşünceleridir. Katılımcı öğretmenlerin görüşlerinden hareketle oluşturulan kategori ve kodlar tablo 5’te sunulmaktadır.

Tablo 5: Öğretmenlerin Aile Eğitimi Çalışmaları Sürecinde Kişisel Yeterlikleri Hakkında Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	F	%	
Kişisel yeterlilik sağlama yöntemleri	İletişim yöntemi	Yüz yüze	14	93%	
		Portfolyo	1	7%	
	Kullanılan materyal	Dijital araçlar	13	59%	
		Form ve broşür	3	14%	
		Kullanılmıyor	6	27%	
	Aile hakkında bilgi toplama	Aile ziyaretleri	3	38%	
		Öğrenci dosyası	2	25%	
	Etik İlke	Gözlem	Gözlem	2	25%
			Rehberlik servisi	1	13%
		Aile katılımını	Etkinlik verme	13	59%
			Toplantı yapma	7	32%
		İletişim sorunları	Aileyi derse dâhil etme	2	9%
			İlgisizlik	9	50%
			Kabullenmeme	5	28%
	Etik İlke	Bilgi mahremiyeti	Dil problemleri	2	11%
Süreklilik			2	11%	
			13	100%	

Katılımcı öğretmenlerin aile eğitimi çalışmaları sürecindeki kişisel yeterlikleri hakkında görüşlerinin yer aldığı tablo 5'e bakıldığında öğretmenlerin kişisel yeterlilikleri iletişim yöntemi, kullanılan materyal, aile hakkında bilgi toplama, aile katılımını sağlama yöntemleri, iletişim sorunları ve etik ilke kategorisi altında ele alınmıştır.

Katılımcı öğretmenlerin aile eğitim çalışmalarında kullandıkları iletişim yöntemi hakkındaki görüşlerine göre öğretmenleri büyük çoğunlukla (f=14) yüz yüze iletişimi tercih etmektedir. Bunun dışında öğretmenlerin aile eğitim çalışmalarında kullandıkları diğer iletişim yöntemi ise portfolyo (f=1) hazırlamaktır.

Aile eğitim çalışmalarında yüz yüze iletişim yöntemi kullandığını ifade eden öğretmenler yüz yüze iletişim ile duygu ve düşüncelerini daha rahat ifade

edebildikleri için öncelikli olarak bu yöntemi kullandıklarını ancak ailelerle yüz yüze görüşme imkanı elde edemedikleri durumda muhakkak telefonla görüşme sağladıklarını vurgulamaktadırlar. Bu konudaki katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

— *“Birebir görüşme mümkünse yüz yüze. Daha iyi anlatabildiğimi ve anlaşıldığımı düşünüyorum.” (K1)*

— *“Bireysel görüşme ve ev ziyaretleri bunun mümkün olmadığı durumlarda telefonla görüşme sağlıyorum.” (K14)*

— *“Aileyle yüz yüze iletişimi tercih ediyorum. Duygu ve düşüncelerimi daha rahat aktardığımı düşünüyorum.” (K15)*

Diğer taraftan bir öğretmen ise aile eğitimi çalışmalarında genellikle portfolyo yöntemini kullandığını vurgulamaktadır. Katılımcı öğretmen bu durumu aşağıdaki gibi ifade etmektedir.

— *“Portfolyo (çocuğun etkinlikleri olan dosya, defter) üzerinden veliye açıklama yapıp evdeki tekrarları yönlendiriyorum.” (K5)*

Katılımcı öğretmenlerin aile eğitim çalışmalarında kullandıkları materyaller hakkındaki görüşlerine bakıldığında öğretmenler büyük çoğunlukla (f=13) dijital araçları kullanmaktadır. Bunun bazı öğretmenler (f=3) form ve broşür gibi materyalleri tercih etmektedir. Diğer taraftan bazı katılımcılar (f=6) ise aile eğitim çalışmalarında herhangi bir materyal kullanmadığını vurgulamaktadır. Bu sayı katılımcıların %27'sine denk gelmektedir.

Aile eğitim çalışmalarında dijital araçları kullandığını ifade eden katılımcılar genellikle bilgisayar, akıllı tahta ve tepegöz gibi materyalleri tercih etmektedir. Aile eğitim çalışmalarında dijital araçları kullandığını vurgulayan katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

— *“Bilgisayar, projeksiyon cihazı, akıllı tahta.” (K1)*

— *“Bilgisayar, projeksiyon cihazı, tepegöz kullanılıyor.” (K7)*

— “*Slayt, tepegöz gibi cihazlar ile rehber öğretmen yönetiminde bireysel veya grup etkinliği yapılmaktadır.*” (K10)

Aile eğitim çalışmalarında dijital araçlar değil geleneksel araçları tercih eden katılımcı öğretmen görüşleri ise aşağıdaki gibidir:

— “*Beyaz tahta, broşür, online görüşmeler.*” (K6)

— “*En son çıkan yayınlar, kaynak kitaplar ve görseller.*” (K16)

— “*Materyal olarak form ve test yöntemleri kullanılmaktadır.*” (K17)

Diğer taraftan bazı katılımcılar ise aile eğitim çalışmalarında herhangi bir materyal kullanmadığını vurgulamaktadır. Bu konudaki katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

— “*Bu konuda hiçbir etkin materyal kullanılmadı.*” (K4)

— “*Kullanılmıyor.*” (K12)

— “*Kullanılmamaktadır.*” (K23)

Katılımcı öğretmenlerin aile eğitim çalışmalarında özel gereksinimi bulunan çocuğa sahip aileyle ilgili bilgileri toplama ve değerlendirme süreci hakkındaki görüşlerine bakıldığında öğretmenler bu bilgileri genellikle aile ziyaretleri (f=3), öğrenci dosyası (f=2), gözlem (f=2) ve rehberlik servisi (f=1) aracılığıyla elde etmektedirler.

Aile eğitim çalışmalarında özel gereksinimi bulunan çocuğa sahip aile ile ilgili bilgileri aile ziyaretleri ile elde ettiğini vurgulayan öğretmenler ailelerin evine ziyarette bulunarak yüz yüze görüşmeler yaptıklarını, bu görüşmelerde ailelerin yaşadıkları sıkıntıyı, maddi ve manevi zorlukları konuştuklarını ve buradan hareketle bir değerlendirme yaptıklarını ifade etmektedirler. Bu konudaki öğretmen görüşleri aşağıdaki gibidir:

— “*Oryantasyon sürecinde aileden evde ve okulda (teknoloji) kullanılarak bilgileri ve değerlendirmeleri sağlanmaktadır.*” (K17)

— “*Ailelerin evine ziyarette bulunup yüz yüze görüşmeler yapılıyor. Sıkıntıları maddi manevi zorlukları konuşuluyor ve bunun için değerlendirme yapılıyor.*” (K19)

— *“Aileyle bire bir görüşülerek çocukla ilgili bilgi almaktayım. Yüz yüze gelemediğim velilerime telefon yoluyla ulaşıp bilgi almaktayım. Bunlar yok ise çocuğun Ram bilgilerine ulaşıp bir değerlendirme yapıp eğitime başlamaktayım. Bunların dışında okulundaki öğretmenle görüşüp koordineli bir şekilde ilerlerim.”* (K21)

Aile eğitim çalışmalarında özel gereksinimi bulunan çocuğa sahip aile ile ilgili bilgileri gözlem yoluyla elde ettiğini vurgulayan öğretmenler ise bu sürecin daha çok okul ortamında gerçekleşmesi nedeniyle kapsamlı bir değerlendirme olmadığını vurgulamaktadır. Bu konudaki öğretmen görüşleri aşağıdaki gibidir:

— *“Bu süreç daha çok okul ortamında gerçekleştirildiği için çok kapsamlı bir değerlendirme alınabildiğini düşünmüyorum. Bu yüzden bu değerlendirmeler çocuğun diğer ortamlarda yapılan gözlemleri ile de desteklenmeli diye düşünüyorum.”* (K6)

— *“Bireyin değerlendirilmesi. Aile ortamı bireyin hikayesinin genel olarak belirlediğimizde belirli bir rota çizilerek aile-okul ve öğretmen eşliğinde koordineli gidilerek gelişimine katkı sağlanır.”* (K7)

Bazı öğretmenler ise özel gereksinimi olan çocuğa sahip aile ile ilgili bilgileri çocuğun dosyasından öğrendiğini vurgulamaktadır. Bu konudaki öğretmen görüşleri aşağıdaki gibidir:

— *“Aileye yönelik bilgiler çocuklarının dosyalarından alıyoruz.”* (K18)

— *“Özel gereksinimli çocukla ilgili bilgiyi çocuğun dosyasından öğreniyoruz ve genellikle ram raporunda detaylı bilgiler yazıyor. Ekstra bir bilgi almak istiyoruz. Veliye doğrudan söylüyoruz.”* (K20)

Katılımcıların ailelerin çocuğun eğitimine katılımını sağlamak için yaptıkları çalışmalar hakkındaki görüşlerine bakıldığında genellikle etkinlik verme (f=13), toplantı yapma (f=7) ve aileyi derse dahil etme (f=2) gibi çalışmalar yapmaktadırlar.

Ailelerin çocuğun eğitimine katılımı sağlamak için etkinlik verme yöntemini kullanan katılımcı öğretmenler ailelerin çocuklarıyla birlikte yapabilecekleri küçük

ödevleri ve etkinlikleri çocuklarla birlikte ev ödevi olarak gönderdiklerini ve bunun aileyle birlikte yapıldığını gösteren videonun çekilerek okula getirilmesini istediklerini ifade etmektedirler. Bu konudaki katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

— “Çocuklarıyla birlikte yapabilecekleri küçük ödevler ve etkinlikler veriyorum.” (K1)

— “Aile ile yapılacak etkinlikler verip video istiyorum. İzleyip beraber değerlendirmek etkili bir geri dönüt oluyor.” (K5)

— “Yaptığımız çalışmaların nasıl yapıldığını, neler olması gerektiğini ailelere ayrıntılı olarak anlatıp ev ortamında da yapılmasını, çocuğa karşı ev ortamında yapılması gerekeni, hangi yöntemle gidileceğini, çalışmalarını oyun etkinliği şeklinde yaptırılmasını isteyerek hem başarılı olunmasını hem de bireyin anne baba ile olan etkileşimini arttırmayı hedeflerim.” (K7)

Ailenin çocuğun eğitimine katılımını sağlamak için aile bireyleri ile toplantı yaptığını vurgulayan öğretmenler belli aralıklarla aile bireyleri ile görüşmeler yaptıklarını, bu görüşmelerde kitap önerisinde bulduklarını, yüz yüze görüşme fırsatı bulamadıklarında telefon görüşmesi yaparak aileyi bilgilendirdiklerini ve ailenin katılımına dikkat çekmek istediklerini ifade etmektedirler. Katılımcı öğretmenlerin bu konudaki görüşleri aşağıdaki gibidir:

— “Belli aralıklarla görüşmeler yapılır.” (K3)

— “Bu konuda görüşmeler ve kitap önerisi yaptım.” (K4)

— “Ailenin bilinçlendirilmesi için bilgilendirme ve dikkat çekmek için seminer, tiyatro gibi çalışmalar yapılabilir.” (K13)

Diğer taraftan ailenin çocuğun eğitimine katılımını sağlamak için ailenin derse katılımını sağladıklarını belirten katılımcı öğretmenler ise gerekli durumlarda ailelerin seanslara dahil edildiğini ifade etmektedirler. Bununla ilişkili katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir.

— “Aileleri seanslara dahil ediyoruz, çok gerekli durumlarda ev ziyaretleri yapıyoruz ve olabildiğince eğitim süreçlerini takip etmeye çalışıyoruz.” (K6)

— “... seansa dahil etmek.” (K9)

Katılımcıların ailelerle iletişim sağlama konusunda yaşadıkları sorunlarla ilgili görüşlerine incelendiğinde genellikle ilgisizlik (f=9), kabullenme (f=5), dil problemi (f=2) ve süreklilik (f=2) problemi gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar.

Aile ile iletişim sağlamak konusunda genellikle ilgisizlik sorunu ile karşılaştığını vurgulayan katılımcı öğretmenler ailelerin kalabalık olması veya ebeveynin mesai yoğunluğu nedeniyle iletişim kurmak konusunda ilgisiz olduğunu ifade etmektedir. Öğretmenler bunu aşmak için ev ziyaretleri *yaptıklarını belirtmektedirler. Bu konudaki katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir*

— “Aile görüşmeye kapalı. Çocuğu ile ilgisiz ise doğal olarak iletişime geçemiyorum.” (K1)

— “Ailelerin umursamaz ve ilgisiz tavırları, çocuklarına olan tutarsız tavırları, ev ortamında çocuğuna akademik anlamda katkı sağlamaması aile eğitimini ve iletişimini zorlaştırıyor. Kurum olarak veliyi davet edip gerekli çalışmalar, ev ortamında yapılması gerekenleri yapılmadığında yaşanacak problemleri anlatarak bilgi verilir.” (K7)

— “Bazen ilgisiz aile tutumları ile karşılaşırız. Bu durumda iletişimi arttırmaya yönelik etkinlikler yapıyoruz.(örneğin ev ziyareti).”

Aile ile iletişim sağlama konusunda ailenin reddedici ve kabullenmeyici bir tavır sergilediğini ifade eden öğretmenler ailelerin kimi zaman çocuklarının özel durumunu kabullenmekte zorlandıklarını ve bu durumun çocuklarına yakıştırmadıklarını bu nedenle çoğu zaman iletişim kurmakta sorunlarla karşılaştıklarını ifade etmektedirler. Öğretmenler bunu aşmak için ailenin çocuğu gözlemlemesini istediğini belirtmektedir. Bu konudaki katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

— “Öğrencide var olan problemi ve davranış sorununu kabullenmemek.” (K3)

— “Ailelerin çocukları ile ilgili durumuna inanamaması, yakıştıramaması ve kabul edememesi en büyük engel oluyor. Bu süreç başarıyla atlatıldığında bilgilendirme sonrasında sürekli iletişim ile bir sorun yaşanmıyor.” (K8)

— *“Aile söylediğim durumları kabullenemeyebiliyor. Böyle durumlarda kendisinin de gözlemde bulunması ve benzeri durumlarda çözüm deniyoruz.” (K13)*

Bazı öğretmenler ise aile ile iletişim sağlama konusunda dil problemleri ile karşılaştıklarını ifade etmektedirler. Bu konudaki katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

— *“Dil sorunu yaşadığımdan dolayı çözüm öneremiyorum.” (K4)*

— *“Genellikle farklı dille konuşuyoruz, ortak bir sorunda ya da konuda anlayamıyoruz. Anlamak istemiyorlar.” (K20)*

Aile ile iletişim sağlama konusunda süreklilik sorunu yaşadığını vurgulayan öğretmenlerin görüşleri ise aşağıdaki gibidir:

— *“Evdeki çocuk sayısının çok olmasından veya ebeveynlerin çalışıyor olmasından kaynaklı iletişim sorunu yaşıyorum. Elimden geleni yapsam da çoğu zaman yeterli olmuyor.” (K5)*

— *“Bu konuda en büyük problemin aile ile kurduğumuz iletişimin konusunda devamlılık sağlayamamak olduğunu düşünüyorum. Bu konu ile alakalı olarak tüm aile bireylerine daha fazla vakit ayırması gerektiğini düşünüyorum, çocuğun ders saatinden ayrı olarak.” (K6).*

Katılımcı öğretmenlerin aileyle birlikte çalışırken dikkat ettikleri etik hususlara ilişkin görüşlerine bakıldığında bu soruya yanıt veren katılımcıların tamamının (f=13) bilgi mahremiyeti hususuna dikkat ettikleri görülmektedir. Katılımcılar yalnızca rapor dahilinde öğrenmeleri gereken bilgileri öğrendiklerini ve bunları mesai arkadaşları ve aileleri ile dahi paylaşmadıklarını ifade etmektedirler. Bu konudaki katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

— *“Sadece rapor dahilinde edinmemiz gereken bilgileri ediniyoruz, dikkatimizi çeken diğer hususlarda da aileden özel izin istiyoruz. ” (K6)*

— *“Aile ile çalışırken çok fazla özele girilmeden, saygı çerçevesini aşmadan gerekli bilgiler verilmeye çalışılıyor.” (K7)*

— *“Aile ve çocuğun bilgileri hakkında gizlilik esasını dikkate alıyorum.” (K10)*

— “Ses kaydı almıyoruz. Sorunlarını başkalarıyla paylaşmıyoruz. Hatta mesai arkadaşlarımızla bile paylaşmıyoruz.” (K20)

Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Kurumun Aile Eğitimi Çalışmaları Sürecindeki Kurumsal Yeterliliği Hakkındaki Düşünceleri

Araştırma kapsamında ele alınan üçüncü alt problem öğretmenlerin görev yaptıkları kurumun aile eğitimi çalışmaları sürecindeki kurumsal yeterliliği hakkındaki düşünceleridir. Katılımcı öğretmenlerin görüşlerinden hareketle oluşturulan kategori ve kodlar tablo 6’da sunulmaktadır.

Tablo 6: Öğretmenlerin Aile Eğitimi Çalışmaları Sürecinde Kurumsal Yeterlik Hakkında Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f	%
Kurumsal yeterlilik	Etkinlikler	Eğitim seminerleri	11	50%
		Ev ziyaretleri	4	18%
		Birebir görüşme	2	9%
		Etkinlik yapılmadı	5	23%
	Ailelere verilen destek	Psikolojik danışmanlık	15	88%
		Online ve yüz yüze eğitim	2	12%
	Okul aile işbirliği	Bilgi paylaşımı	22	100%
	Aile eğitim modeli	Kurumda eğitim	7	32%
		Model yok	15	68%

Katılımcı öğretmenlerin aile eğitimi çalışmaları sürecinde kurumsal yeterlilik hakkında görüşlerinin yer aldığı Tablo 6’ya bakıldığında öğretmenlerin kurumsal yeterlilik hakkındaki görüşleri uygulanan etkinlikler, ailelere verilen destek, okul aile işbirliği ve uygulanan aile eğitim modeli olmak üzere 4 kategoride ele alınmıştır.

Katılımcı öğretmenlerin görev yaptıkları kurumun aile eğitim çalışmaları sürecinde yapılan etkinlikler hakkındaki görüşleri bakıldığında kurumlarda eğitim seminerleri (f=11), ev ziyaretleri (f=4) ve birebir görüşmeler (f=2) yapılmaktadır. Görev yaptığı kurumda aile eğitimi çalışmaları kapsamında eğitim seminerleri düzenlendiğini ifade

eden öğretmenler rehberlik servisi tarafından belirli aralıklarla eğitimler planlandığını bu eğitimlerde ailelere mahremiyet eğitimi, çocukla iletişim, kriz anında yapılması gereken davranışlar gibi konularda seminerler düzenlediklerini belirtmektedirler. Bu konudaki öğretmen görüşleri aşağıdaki gibidir:

— *“Rehberlik servisi belirli aralıklarla eğitimler planlanmaktadır.” (K1)*

— *“Özel olarak ailelerle seanslar yapılıyor grup ve bireysel olarak. Kurum yaptığı sosyal etkinliklere aileleri de dahil ediyor.” (K6)*

— *“Ailenin kriz anında davranışları, çocuğu ile iletişimi, kendilerini psikolojik olarak deşarj etme üzerine etkinlikler yapılmaktadır.” (K8)*

— *“Çocuk ile iletişim, durum konusunda farkındalık ve kriz durumlarında müdahale gibi konularla etkinlikler yapılmalıdır.” (K10)*

Görev yaptığı kurumda aile eğitim çalışmaları kapsamında ziyaretleri yapıldığını ifade eden katılımcı öğretmenler rehberlik servisi ile bireysel veya grup olarak aile görüşmeleri yaptıklarını ancak bu görüşmelerin Pandemi ile birlikte aksadığını vurgulamaktadırlar. Bu durum katılımcıların aşağıdaki görüşleri ile ortaya konulmaktadır:

— *“Pandemiden önce ev ziyaretlerine gitmeyi düşünüyorduk ama pandemiden dolayı telefon görüşmeleri yapıldı.” (K12)*

— *“Rehberlik servisi, grup ve bireysel aile görüşmeleri yapmaktadır. Ev ziyaretleri yapmaktadır.” (K17)*

Bazı öğretmenler (f=2) ise görev yaptıkları kurumda aile eğitim çalışmaları kapsamında ailelerle birebir görüşmeler yaptıklarını ifade etmektedirler. Bununla ilişkili katılımcı öğretmen görüşleri aşağıdaki gibidir:

— *“Bireysel görüşmeler sırasında yapılan bilgilendirmeler.” (K14)*

— *“Kurumda birebir görüşmeler yapıldığını biliyorum.” (K15)*

Diğer taraftan öğretmenlerden bazıları (f=5) ise görev yaptıkları kurumda aile eğitim çalışmaları kapsamında herhangi bir kurumsal etkinlik yapılmadığını

belirtmektedirler. Öğretmenler ailelerin bu etkinliklere zaman ayıramamalarını gerekçe olarak göstermektedirler. Görev yaptıkları kurumda herhangi bir kurumsal etkinlik yapılmadığını vurgulayan katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

— “Görev yaptığım okulda aile eğitimi etkinlikler yapılmadı.” (K4)

— “Çok fazla etkinlik yapıldığını görmedim. Sadece sosyal medyadan iki defa bir konuda canlı yayın yapıldı.” (K18)

— “Her aileyi okulda göremediğimiz için bu konuda yetersiz kalıyoruz.” (K19)

— “Ailelerin pek zamanları olmadığı için uygulanmıyor.” (K20)

Katılımcı öğretmenlerin görev yaptıkları kurumun aile eğitimi kapsamında ailelere sunduğu hizmetler ve destekler hakkındaki görüşlerinde kurumlar tarafından büyük çoğunlukla psikolojik danışmanlık ve destek hizmetleri (f=15) sunulmaktadır. Bunun yanında ailelere yönelik online ve yüz yüze eğitim (f=2) hizmetleri sunulmaktadır. Öğretmenler özel eğitimdeki aile profilinin genellikle yıpranmış ve psikolojik olarak etkilenmiş aileler olduğunu ayrıca ailelerin çocuklarının durumunu kabullenmekte zorlandıklarını bu nedenle kurum tarafından ailelere yönelik psikolojik danışmanlık desteği hizmeti sunulduğunu vurgulamaktadırlar. Bu konudaki katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

— “...düzenli olarak yapılmakta ayrıca gereken durumlarda danışmanlık hizmeti psikolojik danışman tarafından verilmekte...” (K5)

— “Özel eğitimdeki ailelerin profili çoğunlukla yıpranmış ve psikolojik olarak etkilenmiş oldukları için rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmektedir.” (K14)

— “Ailelerin bu durumu kabullenmeleri oldukça zor olduğundan ya da bu durumdan etkilendiği için psikolojik destek verilmektedir.” (K19)

Diğer taraftan bazı öğretmenler (f=2) ise görev yaptıkları kurumda ailelere yönelik online ve yüz yüze eğitim hizmetleri verildiğini ifade etmektedir. Bu durum katılımcıların aşağıdaki görüşleri ile açığa çıkmaktadır:

— “ailenin ihtiyacı olan farklı durumlarda da aileye destek olma eğitimleri” (K7)

— *“Online eğitimler ve seminerler” (K13)*

Katılımcı öğretmenlerin görev yaptıkları kurumda aile eğitimi kapsamında ailelere sunulan hizmetler ve desteklerin yeterliliği hakkındaki görüşleri ise birbirinden farklıdır. Ancak katılımcı öğretmenler büyük çoğunlukla (f=13) bu eğitimleri faydalı ancak yetersiz bulmakta ve daha fazla çalışma yapılması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Bununla ilişkili katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

— *“Yeterli değil daha fazla olabilir.” (K1)*

— *“Bu çok kapsamlı bir konu olduğu için yeterli bulmuyorum.” (K15)*

— *“Yeterli olduğunu düşünmüyorum. Çünkü kalabalık bir kurum ve dolayısıyla daha fazla desteğe ihtiyaç aileler var.” (K17)*

— *“Yetersiz buluyorum. Aile eğitimi kapsamında daha fazla eğitim seminerleri verilerek aileler bilinçlendirilmelidir.” (K21)*

Bunun yanında bazı öğretmenler (f=6) ise bu eğitimlerin imkanlar dahilinde yeterli olduğunu ifade etmektedirler. Bu konudaki katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

— *“Ailelerin bilgilendirilmesi açısından yeterli olduğunu düşünüyorum...” (K6)*

— *“İmkânlar doğrultusunda evet.” (K9)*

— *“Aileler devletin her türlü kendilerine sağlanan hizmetlerinden faydalaniyor. Sosyal politikalar ve aile danışma merkezlerinde, okulumuzdan gerekli bilgi ve desteği almaktadırlar.” (K16)*

— *“Aileye sunulan hizmetler gerekli yöntem ve teknikler kullanıldığından yeterli görülmektedir.” (K17)*

Diğer taraftan bazı öğretmenler (f=3) ise bu konuda kesin bir fikir beyan etmenin zor olduğunu çünkü yeterlilik konusunun ailelere göre değiştiğini bazı aileler için yeterli olan desteğin bazı aileler açısından yetersiz kalabileceğini ifade etmektedirler. Bu durum öğretmenlerin aşağıdaki görüşleri ile ortaya konulmaktadır:

— *“Bazı aileler için yeterli iken bazı aileler için yeterli gelmemekte. Eğitim düzeyi önemli rol oynamakta.” (K5)*

— *“Bazı aileler için yeterli bazı aileler için yeterli değildir. Çünkü herkesin desteğe farklı ölçüde ve farklı zamanlarda ihtiyaç olmaktadır.” (K8)*

— *“Bu ailenin ihtiyacına göre farklılık göstermektedir. Bazı aileler için yeterli olmakta fakat bazı ailelerde yeterli olmamaktadır.” (K10)*

Katılımcı öğretmenlerin aile eğitimi kapsamında görev yaptıkları kurumda okul aile öğretmen işbirliğini sağlama yöntemi konusunda bilgi paylaşımıyla bu işbirliğini sağladıkları konusunda hemfikirdirler. Öğretmenler belirli periyotlarda okul idaresi, öğretmen ve veli katılımıyla düzenlenen toplantılarda gerekli bilgi paylaşımının yapıldığını ve bu toplantı sonuçlarına göre süreci yürüttüklerini vurgulamaktadırlar. Bu konudaki katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir.

— *“Bilgi ve görüş alışverişi yapılarak.” (K1)*

— *“Görüşmelerimizde bilgi paylaşımı yapılıyor. Görüşmelerimizi paylaşıyoruz.” (K14)*

— *“Aileler okula geldiğinde raporları göz önünde bulundurularak okul-aile-öğretmen üçlüsü ortak görüş ortaya koyuyor ve eğitime başlanılıyor.” (K16)*

— *“Belirli bir gün ve saatte görüşme talep ediyoruz veya görüşmelere katılıyoruz.” (K18)*

Öğretmenler bu iletişim sürecinde en önemli sorumluluğun kendilerine düştüğünü süreci genellikle kendilerini takip ettiğini seans sonrası kurulan diyaloglarla bazı durumlarda ev ziyaretleri yaptıklarını ifade etmektedirler. Bu durum aşağıdaki katılımcı görüşleri ile açığa çıkmaktadır:

— *“Bu iletişimde başrol genelde öğretmen oluyor ve süreci genelde öğretmenler takip ediyor. Takip edilen birey üzerinden seans sonrası kurulan diyaloglar ve bazı durumlarda da ev ziyaretleri gibi.” (K6)*

— *“Birbirimize gönderdiğimiz notlarla eğitim aşamasından haberdar oluyoruz. Birlikte hareket ediyoruz.” (K5)*

Katılımcı öğretmenlerin görev yaptıkları kurumda uygulanan aile eğitim modeli hakkındaki görüşlerinde büyük çoğunlukla herhangi bir model takip etmediklerini belirtmektedirler. Kurumda bir aile eğitim modeli kapsamında etkinlikler

düzenlediğini vurgulayan öğretmenler ise genellikle kurumda eğitim modelini takip ettiklerini ve bu modelin psikolojik danışmanlık ve rehberlik birimi tarafından yürütüldüğünü ifade etmektedirler. Bu konudaki katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

— “*Genel olarak seans sonrası bilgilendirme şeklinde geçen bir sürecimiz var. Ek olarak da her hafta aile bireyleri ile genelde kurum psikologlarımızla seanslar düzenlemekteyiz.*” (K6)

— “*Kurumum da aile eğitimi modeli var. Rehber öğretmenlerimiz bu uygulamayı uygularlar.*” (K7)

— “*Aile eğitimi çocukların psikolojik sorunları ve gelişim aşamaları ile ailenin olumlu tutumları üzerine rehber öğretmen ve psikolog desteğiyle sağlanmaktadır.*” (K8)

— “*...kurumda eğitim, aile ve rehberlik-öğretmen iletişimleri.*” (K17)

Katılımcı öğretmenler görev yaptıkları kurumda aile eğitim kapsamında yapılan etkinliklerin yeterli hakkında birbirinden farklı görüşler ifade etse de öğretmenlerin önemli bir çoğunluğu (f=14) bu eğitimlerin yeterli olmadığını vurgulamaktadır. Aile eğitim kapsamında yapılan etkinliklerin yeterli olmadığını ifade eden öğretmenler aile eğitimi çalışmalarının genellikle monolog şekilde ilerlediğini sürecin aileler tarafından takip edilmediğini ve bu nedenle eğitimin işlevini kaybettiğini bunun için ailelerin sürece daha fazla katılımının sağlanması gerektiğini belirtmektedirler. Bu konudaki katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

— “*Genel olarak aileleri bilgilendirdiğimizi düşünüyorum fakat bu süreç genelde monolog şekilde ilerliyor ve süreç düzenli bir şekilde takip edilemediğinden bir süre sonra işlevini kaybettiğini düşünüyorum.*” (K6)

— “*Yeterli değil. Aile bir çok sürece dahil edilmemektedir.*” (K23)

Bunun yanında aile eğitim kapsamında yapılan etkinliklerin yeterli olmadığını ifade eden bazı öğretmenler (f=3) ise buna gerekçe olarak sınıfların kalabalık olmasını ve okulun fiziksel ortamının buna uygun olmamasını öne sürmektedirler. Öğretmenler sınıfların kalabalık olması nedeniyle herkese yeterli zaman ayıramadıklarını ifade etmektedirler. Bu konudaki katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

— “Kalabalık bir okul olduğundan süre kısıtlılığında yeterli imkân sağlanamamaktadır.” (K17)

— “Kalabalık bir kurum olduğu için aile eğitiminin yeterli olmadığını, yapılan eğitimlerin de (sosyal medya canlı yayını) herkes için ulaşılabilir olmadığını düşünüyorum.” (K18)

— “Yeterli bulmuyorum. Çünkü çok kapsamlı bir konu. Hem ailenin eğitim almaya açık olması hem de kurumun eğitim vermeye imkan sağlayacak fiziki ortamın olması gerekir.” (K15)

Öğretmenlerin Aile Eğitimi Çalışmalarının Denetimi Hakkındaki Düşünceleri

Araştırma kapsamında ele alınan dördüncü alt problem öğretmenlerin görev yaptıkları kurumun aile eğitimi çalışmalarını denetimi hakkındaki düşünceleridir. Katılımcı öğretmenlerin görüşlerinden hareketle oluşturulan kategori ve kodlar Tablo 7’de sunulmaktadır.

Tablo 7: Öğretmenlerin Aile Eğitimi Çalışmaları Sürecinde Denetim Yeterliliği Hakkında Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f	%
Denetim yeterliliği	İç denetim	İdare denetimi	7	32%
		Rehberlik servisi denetimi	5	23%
	Dış denetim	Denetim yok	10	45%
		Müfettiş	22	100%

Katılımcı öğretmenlerin aile eğitimi çalışmaları sürecinde denetim yeterliliği hakkında görüşlerinin yer aldığı Tablo 7’ye bakıldığında öğretmenlerin denetim yeterliliği hakkındaki görüşleri iç denetim ve dış denetim olmak üzere 2 kategoride ele alınmıştır.

Katılımcı öğretmenlerin iç denetim kapsamında görev yaptıkları kurumun aile eğitim çalışmalarını denetlemesi hakkındaki görüşlerine bakıldığında öğretmenlerin önemli bir çoğunluğu (f=10) görev yaptıkları kurumda herhangi bir iç denetim mekanizmasının bulunmadığını belirtmişlerdir. İç denetimin bulunduğunu belirten öğretmenler ise bu denetimin idare tarafından (f=7) veya rehberlik servisi (f=5)

tarafından yapıldığını belirtmişlerdir. Bununla ilişkili katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

— *“Her hafta yapılmaya çalışılan toplantılardan başka özel bir denetim mekanizması yok ve aile eğitiminin bence en büyük eksikliği de bu denetim mekanizmasının olmayışı.” (K6)*

— *“İdare kontrolü dahilinde planlı bir şekilde denetlenmektedir.” (K17)*

— *“ Rehberlik dahilinde evet.” (K9)*

— *“Rehberlik servisimiz bünyesinde gerçekleşmektedir.” (K13)*

Kurum içi denetimin idare tarafından yapıldığını belirten bazı öğretmenler (f=2) idarenin genellikle kamera kontrolleri ile bu süreci yürüttüğünü uygulamaktadırlar. Katılımcıların bu konudaki görüşleri aşağıdaki gibidir:

— *“İdare ve kameralar yoluyla.” (K19)*

— *“Kameralarımız var. Takip gözlem yapabilme ders sonrası geri dönütlerde etkisinin olduğunu düşünüyorum.” (K20)*

Öğretmenler görev yaptıkları kurumun dış denetim kapsamında genellikle Milli Eğitim Bakanlığından müfettişler tarafından denetlendiğini vurgulamaktadırlar. Öğretmenler bu denetimlerin eksikliklerin fark edilmesi ve sürecin daha doğru şekilde yürütülmesi açısından gerekli ancak yetersiz olduğunu ifade etmektedirler. Bununla ilişkili öğretmen görüşleri aşağıdaki gibidir:

— *“Bu konuda resmi kurumlardan genel görevlilerin yeterli denetim yaptıklarını düşünmüyorum genelde bu konu arka planda kalıyor hatta bazen söz konusu bile edilmiyor.” (K6)*

— *“Denetimleri geliştirici ve görünen eksikliklerin giderilmesi açısından çok faydalı buluyorum.” (K8)*

— *“Yeterli bulmuyorum. Aile ve eğitimciler bu durum üzerinde çok fazla çalışmalar yapmamaktadır.” (K11)*

— “Ama denetimin yeterli olduğunu düşünmemekteyim. Denetim sadece idari bölümde yapılmaktadır. Öğretmenlerinde denetlemeden geçmesi gerektiğine inanıyorum.” (K21)

Öğretmenlerin Aile Eğitimi Kapsamında Yapılan Çalışmalarla İlgili Önerileri

Araştırma kapsamında ele alınan beşinci ve son alt problem öğretmenlerin aile eğitimi kapsamında yapılan çalışmalarla ilgili önerileri hakkındaki düşünceleridir. Katılımcı öğretmenlerin görüşlerinden hareketle oluşturulan kategori ve kodlar Tablo 8’de sunulmaktadır.

Tablo 8: Öğretmenlerin Aile Eğitimi Kapsamında Yapılan Çalışmalarla İlgili Önerileri

Tema	Kategori	Kod	f	%	
Öneriler	Öğretmen	Kapsamlı etkinlikler düzenleme	3	14%	
		Bilgi paylaşımını artırma	2	9%	
		Yeni yöntem ve materyaller kullanma	2	9%	
	Veli	İdare	Eğitim alma	8	36%
			Seminer düzenleme	5	23%
			Denetimi artırma	1	5%
			Etkinlikleri yaygınlaştırma	1	5%

Tablo 8 incelendiğinde öğretmenlerin aile eğitimi kapsamında yapılan çalışmalarla ilgili önerileri öğretmenlere, velilere ve idareye yönelik öneriler olmak üzere üç kategoride sunulmuştur.

Katılımcılar aile eğitimi kapsamında yapılan çalışmalarla ilgili öğretmenlere daha kapsamlı etkinlikler düzenleme (f=3), bilgi paylaşımını artırma (f=2) ve yeni yöntem ve materyaller (f=2) kullanma konusunda öneriler sunmuştur. Öğretmenlerin bu konudaki görüşleri aşağıdaki gibidir:

— “Bu tür çalışmaların daha kapsamlı ve düzenli yapılarak katılımın sağlanması gerektiğine inanıyorum.” (K1)

— “Her okulda zorunlu etkinlikler ve her öğretmenin bu etkinliklerle ilgili bilgiler toplaması, yayması.” (K4)

— “Akılda kalıcı ve etkili olması için düşünme becerisini, analiz ve gözlem becerisini harekete geçirmek adına tiyatro, video, drama gibi görsel ve hareketli çalışmaların yapılmasını ailelerin buna dahil edilmesini gerek sosyal bilinç gerek de içsel bilinci harekete geçirebileceğini düşünüyorum.” (K13)

— “Aile eğitimi her aile için ulaşılabilir olmalı, görsel materyaller ile desteklenmeli sıklığı arttırılmalıdır.” (K18)

Katılımcı öğretmenlerin velilere yönelik görüşlerinde ise genellikle velilerin aile eğitimi konusunda farkındalık kazanmalarını sağlayacak uzman desteğine ve eğitimine başvurmaları yönündedir. Bu konudaki öğretmen görüşleri aşağıdaki gibidir:

— “Ailelerin daha çok eğitim içerisinde olduğu ve çocuk yetiştirmek üzerine her geçen gün kendilerini geliştirmeleri ve bunun için bir uzmandan yardım almalarını öneriyorum.” (K8)

— “Ailelerin gelişen ve değişen yaşam şartları karşısında her geçen gün kendilerini daha çok geliştirmelerini ve uzman yardımı almalarını öneriyorum.” (K10)

Son olarak öğretmenler aile eğitimi kapsamında yapılan çalışmalarla ilgili idareye seminer düzenleme (f=5), denetimi artırma (f=1) ve etkinlikleri yaygınlaştırma (f=1) konusunda öneriler sunmuşlardır. Bu konudaki öğretmen görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

— “Aile eğitimlerini daha fazla seminerler düzenlenerek, aile-okul-öğretmen etkileşiminin daha fazla yapılmasını, uzman kişileri getirerek velilerin daha fazla aydınlatılmasını öneriyorum.” (K7)

— “Öneri olarak Ram evraklarına aile bilgilendirmesi haftada belirli saat olarak işlenmeli ve bu süreç başta resmi kurumla olmak üzere daha sıkı takip edilmeli.” (K6)

— “Aile eğitimi yaygınlaştırılmalı, daha çok önemsenmelidir. Eğitimin öğretmen ile değil çocuğun çevresindeki herkesle olması gerektiği bilinmelidir.” (K12)

BÖLÜM V

Sonuç ve Öneriler

Sonuç

Özel Eğitim, çeşitli nedenlerle eğitimsel yeterlilikleri ve kişisel özellikleri bakımından akranlarından beklenen seviyede anlamlı farklılık gösteren kişilerin eğitimsel ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla özel şekilde yetiştirilmiş çalışanlar ve geliştirilmiş öğretim programı ve yöntemleri ile sürdürülen eğitimidir. Bu eğitimin verildiği kurumlar ise özel eğitim kurumlarıdır. Özel eğitim kurumları özel eğitim sürecinde aileyi önemli bir faktör olarak sürece dâhil etmekte ve aile eğitimi programları uygulamaktadır. Özel eğitim kurumlarında aile eğitimi programlarının uygulanması sürecinde etkili olan aktörlerinden biri de öğretmenlerdir. Verilecek eğitimin niteliği bakımından öğretmenlerin aile eğitimi konusunda deneyimli ve donanımlı olması eğitim süreci açısından önem kazanmaktadır. Bu çalışmada ise özel eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin aile eğitimi konusundaki görüşleri incelenmiş ve yeterlilikleri konusundaki algıları oraya konulmuştur.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmenlerin özel eğitim kurumlarında aile eğitimi çalışmalarını okul ev dengesi, öğrenci gelişimi ve performansı, öğrencinin olumlu davranış kazanması ve aldığı eğitimi hayata uyarlanması açısından gerekli ve önemli olduğu konusunda hemfikir oldukları ortaya konulmuştur. Öğretmenlerin özel eğitim kurumlarında aile eğitim programlarını ailenin çocukları ile doğru iletişim kurma, çocuklarını tanıma ve onların özelliklerini farkına varmaları açısından önemli olduğunu belirttikleri görülmüştür. Bu durumda aile eğitimi çalışmaları ile birlikte ailenin çocuklarının eğitimi ve gelişimi konusundaki sorumluluklarının arttığı söylenebilir. Bu sonuçlar literatürdeki diğer araştırma bulgularıyla desteklenmektedir. Bu araştırmalardan birinde Myers (1996) aile eğitim programlarının ailelerin çocuğun gelişimi ve eğitimi konusundaki sorumluluğunu arttırdığını ve çocukların farklı beceriler kazanmasını sağladığını, uzun dönemde çocukların gelişimini desteklediğini belirtmektedir. Benzer şekilde Cavkaytar & Özen (2009) aile eğitiminin çocuğun sağlıklı gelişimi ve topluma uyumunu destekleyerek toplumun sorumlu bir üyesi olmasına katkı sağladığını ifade etmektedir. Sarı (2002) ise özel eğitim kurumlarında verilen aile eğitim

programlarının ailenin çocukların engel durumunu ve bunun çocuğun yaşantısına etkilerini fark etmelerini sağladığını vurgulayarak ailenin engelli çocuğu kabul etmesini sağladığını ifade etmektedir. Balta (2011) tarafından yapılan çalışmada ise zihinsel yetersizliği bulunan çocukların ailelerine yönelik uygulanan aile eğitim programlarının çocukların akademik performanslarını ve bilgi düzeylerini olumlu yönde etkilediği ortaya konulmuştur.

Araştırma sonucunda ortaya konulan bir başka bulgu ise öğretmenlerin büyük çoğunluğunun aile eğitimi konusunda teorik ve uygulamalı eğitim aldıkları görülmüştür. Özel Eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin aile eğitim çalışmaları hakkındaki görüşlerinin incelendiği benzer çalışmalarda öğretmenlerin özel eğitim kurumlarında görev yapabilecek kadar eğitim almadıkları (Sargın & Hamurcu, 2010; Sarı et al., 2017) tespit edilse de araştırmamız sonuçları bu bulguları desteklememektedir. Bu durumun araştırmamız örneklem grubunun özel eğitim alan öğretmenlerinden oluşması ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Çünkü özel eğitim alan öğretmenleri lisans eğitiminde aile eğitimi konusunda teorik dersler almaktadır.

Araştırmada öğretmenlerin aile eğitimi konusunda aldıkları teorik ve uygulamalı eğitimin mesleğe bakış açılarını olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Buna göre öğretmenler aldıkları teorik ve uygulamalı eğitimin mesleki gelişim, ailenin eğitimin bir parçası olduğunu fark etme, aile eğitiminin özel eğitim açısından önemli fark etme ve öğrenciye ve aileye yardımcı olma açısından katkı sağladığını vurgulamışlardır. Sarı ve arkadaşları (2017) özel gereksinimli çocuklara verilecek eğitimin niteliği bakımından öğretmenlerin aile eğitimi konusunda deneyimli ve donanımlı olması eğitim süreci açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır. Öğretmenlerin aile eğitimi konusunda aldıkları teorik ve uygulamalı eğitimler ise bu konudaki deneyim ve donanımları üzerinde belirleyici olmaktadır. Benzer şekilde Özen (2008) de özel gereksinimli çocukların eğitiminde aile ve öğretmen arasındaki işbirliğini etkin kılabilmenin yolunun öncelikle aileyle birlikte çalışan öğretmenlerin sahip oldukları bireyler arası iletişim becerisi ile yakından ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Öğretmenlerin aldıkları teorik ve uygulamalı eğitimler ise bireyler arası iletişim becerisini olumlu etkilemektedir.

Öğretmenlerin aile eğitim çalışmaları sürecindeki kişisel yeterlikleri hakkında elde edilen bulgularda ise öğretmenlerin eğitim çalışmaları sürecinde iletişim yöntemi olarak genellikle yüz yüze iletişimi tercih ettikleri, dijital materyaller kullandıkları, aile hakkında bilgileri aile ziyaretlerinden ve öğrenci dosyasından topladıkları, aile katılımı sağlamak amacıyla çocukların aileleri ile birlikte yapacakları etkinlikler verdikleri ve veli toplantıları yaptıkları görülmüştür. İlgili literatür incelendiğinde bu uygulamaların aile eğitimi kapsamında uygulanan standart yöntemler olduğu görülmektedir. Nitekim Cavkaytar (1999) zihinsel engelli öğrencilerin ev içi beceri ve öz bakım becerilerinin gelişmesinde aile eğitim programının etkinliğini ele aldığı çalışmasında öğretmenlerin geliştirilen aile eğitim programı kapsamında zihinsel engeli bulunan çocukların ailelerine yüz yüze eğitim etkinliğinden oluşan aile toplantıları ve ev ziyaretleri yaptıklarını vurgulamaktadır. Balta (2011) ise ailelerin yazılı materyal olarak broşür, kitap ve İnterneti kendileri açısından özellikle bilgilendirici buldukları ortaya konulmuştur. Şahin ve Kalburan (2009) tarafından yapılan çalışmada ise dünyada uygulanan aile eğitim programları ve etkinliğini ele aldıkları çalışmada dünya genelinde farklı demografik özelliklere sahip ailelere yönelik çeşitli aile eğitim programları uygulandığı, aile eğitim programları kapsamında öğretmenler tarafından ailelerle yüz yüze görüşmeler ve ev ziyaretleri yapılarak aile ve öğrenci hakkında bilgiler elde edildiği, ayrıca aileye çocuklarıyla birlikte yapacakları etkinlikler verildiği ve bu uygulamalar sonucunda ebeveynlerin annelik ve babalık davranışının olumlu yönde geliştiği öz yeterlik duygularının arttığı ve ebeveyn çocuk ilişkisinin geliştiği belirlenmiştir. Bu bulgulardan hareketle öğretmenlerin aile eğitim çalışmaları kapsamında literatürde ve uygulamada genel kabul görmüş ve başarılı olmuş standart uygulamalara yöneldikleri söylenebilir.

Öğretmenlerin aile eğitimi sürecinde genellikle ailenin ilgisizliği, çocuğunun yaşadığı engelli kabullenmeme ve dil problemi gibi sorunlarla karşılaştıkları araştırma sonucunda elde edilen bir başka bulgudur. Sarı ve arkadaşları (2017) tarafından yapılan çalışmada da katılımcı öğretmenlerin ailelerin özel eğitime bakışı ve özel eğitimi desteklemesi konusunda sıkıntılarla karşılaştıkları ortaya konulmuştur. Araştırmada ailelerin çocuklarını yaşadığı engeli kabul etme buna uyum sağlama konusunda farklı tepkiler verdikleri görülmüştür. Benzer şekilde Küçükahmet (1997) de bazı ailelerin çocuklarının engel durumunu kabullendiğini

ancak bazı ailelerin bu durumu kabullenmediğini ve bunun yıpratıcı sonuçlara neden olduğunu ortaya koymuştur. Önder (2011) ise okul öncesi dönem çocukların ailelerine yönelik uygulanan aile eğitimi çalışmalarını ele aldığı araştırmasında ailelerin genellikle çocukların engel durumunu kabul etmediğini ve bununla ilişkili uyarıları üzerlerine almadıklarını belirtmektedir. Güzelyurt ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan çalışmada da okul öncesi öğretmenlerin aile eğitimi çalışmalarını engelleyen nedenlere yönelik görüşlerinde en önemli neden olarak ailelerin isteksiz ve ilgisiz olmasını öne sürdükleri görülmüştür. Bu bulgular araştırmamız sonuçlarını destekler niteliktedir.

Araştırma sonucunda elde edilen bir başka bulguda öğretmenlerin görev yaptıkları kurumların aile eğitimi çalışmaları kapsamında eğitim seminerleri, ev ziyaretleri ve birebir görüşmeler yaptığı, ailelere psikolojik danışmanlık hizmeti verdiği belirlenmiştir. Fakat öğretmenler aile eğitimi çalışmaları sürecindeki kurumsal uygulamaların faydalı ancak yetersiz bulunduğunu ve bu konuda daha fazla çalışma yapılması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Dolayısıyla araştırmaya dahil edilen kurumların aile eğitimi konusunda yeterli etkinliklere yer vermediği araştırmanın bir başka sonucudur. Literatürde özel eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin görev yaptıkları kurumu aile katılımı çalışmaları kapsamında kurumsal anlamda yeterli bulmadıklarını ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır. Araştırmamız bulgularını destekler nitelikteki bir çalışmada Sarı ve arkadaşları (2017) özel eğitim ve rehabilitasyon hizmeti sunan kurumların aile eğitimi çalışmaları konusunda yeterli bilince sahip olmadıklarını tespit etmiştir. Sargın ve Hamurcu (2010) da kurumların aile eğitimi çalışmalarına ve öğretmenlere bakış açısının öğretmenler açısından önemli bir sorun alanı olduğunu ve öğretmenlerin bu anlamda kurumları yetersiz bulduklarını ortaya koymuşlardır. Araştırmamız sonuçlarını destekleri nitelikteki başka bir çalışmada ise Korucu (2005) özel eğitim kurumlarının birkaç saatlik eğitim süreci ile engelli bireylerde davranış değişikliği oluşturma konusunda yetersiz kaldığını bu nedenle özel eğitim kurumlarında aile eğitimi konusunda uzman eğitimciler eşliğinde aile eğitim uygulamalarına yer verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Kurumların bu konudaki yetersizliğinin hem özel eğitimin niteliğini hem de aile eğitiminin niteliğini doğrudan veya dolaylı şekilde etkilemesi beklenmektedir.

Araştırma sonucunda öne çıkan bir başka bulgu ise denetim sel yeterlilik ile ilgilidir. Araştırmada öğretmenlerin önemli bir çoğunluğu görev yaptıkları kurumda aile eğitimi çalışmalarının kurumsal olarak denetlenmediğini belirtmiştir. Denetimin olduğunu ifade eden öğretmenler ise iç denetim kapsamında idari denetim ve rehberlik servisi denetimi gibi denetlemelerin olduğunu dış denetimde ise müfettiş denetiminin olduğunu belirtmiştir. Öğretmenler bu denetimlerin eksikliklerin fark edilmesi ve sürecin daha doğru şekilde yürütülmesi açısından gerekli ancak yetersiz olduğunu vurgulamıştır. Sarı ve arkadaşları (2017) tarafından yapılan araştırmada da kurumsal denetimin yeterli düzeyde olmadığı ortaya konulmuştur. Aynı şekilde Bakioğlu ve Selvi (2009) de özel eğitim alanında yetişmiş müfettişlerden yeteri kadar faydalanmadığını farklı alanlarda kendisini yetiştiren müfettişlerin özel eğitim sürecini denetlemede sorunlarla karşılaştıklarını ortaya koymuştur. Literatürdeki bulgular araştırmamız sonuçlarını destekler niteliktedir.

Öneriler

Geliştirmeye Yönelik Öneriler

1. Yasal mevzuatlarda okul öncesi kurumlarda ve özel eğitim kurumlarında görev yapabileceği belirtilen lisans programlarında aile eğitimi konusunda teorik ve uygulamaları derslere ağırlık verilmesi; hâlihazırda özel eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlere yönelik ise Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından aile eğitimi konusunda hizmet içi eğitim seminerlerinin düzenlenmesi önerilmektedir. Bu sayede öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin aile eğitimi konusunda daha donanımlı olabilecekleri düşünülmektedir.
2. Kurumların hali hazırda çalışan öğretmenlerin aile eğitimi konusunda hizmet içi eğitimlere katılmasını teşvik etmesi ve bu eğitimi alabilecekleri koşulları sağlaması önerilmektedir. Bu durumun nitelikli aile eğitimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
3. Hem kurum içi denetimin hem de kurum dışı denetimin artırılması bu sayede öğretmenlerin ve kurumların eksik yönlerinin tespit edilerek bunların giderilmesine yönelik çalışmaların yapılması önerilmektedir.

4. Ailelerin aile eğitimi konusundaki farkındalığını arttırmak amacıyla Rehberlik ve Araştırma Merkezleri tarafından engelli çocuğa sahip ailelere yönelik farkındalık artırıcı eğitimler verilmesi önerilmektedir.

Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Özel eğitim kurumlarında kurumsal yeterlilik ile aile eğitiminin niteliği arasındaki ilişkinin ele alındığı teorik ve görgül araştırmalar yapılması önerilmektedir.
2. Özel eğitim kurumlarında iç ve dış denetim ile aile eğitiminin niteliği arasındaki ilişkinin ele alındığı teorik ve görgül araştırmalar yapılması önerilmektedir.
3. Özel Eğitim Kurumlarında öğretmen yeterliliği ile aile eğitiminin niteliği arasındaki ilişkinin ele alındığı teorik ve görgül araştırmalar yapılması önerilmektedir.

Kaynakça

- Abdulahakimoğullari, S. (2018). *0-18 Yaş aile eğitimi veren rehber öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri (Ankara il örneği)* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Adem, M. (1995). *Demokratik laik çağdaş eğitim politikamız*. Ankara Üniversitesi.
- Akçamete, G. (2002). Türkiye’de özel eğitim öğretmeni yetiştirme ile ilgili sorunlar ve çözüm önerileri. 11. *Ulusal Özel Eğitim Kongresi*, 11-13.
- Akçamete, G., & Kaner, S. (1999). Cumhuriyetin 75 yılında çocuğa yönelik özel eğitim çalışmaları. 2. ulusal çocuk kültürü kongresi: *Cumhuriyet ve Çocuk*. Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Akturan, U., & Atakan, E. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Alptekin, K. (2004). Ana hatlarıyla özel eğitim ve rehabilitasyon kurumlarında aile eğitim programının yapılandırılması. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, (1), 47-58.
- Altinkurt, N. (2008). *Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Apaydın, Y., & Canel, N., A. (2011). *Aile eğitimi programları üzerine notlar*. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Aral, N., Kandır, A., & Can Yaşar, M. (2011). *Okul öncesi eğitim ve okul öncesi eğitim programı*. YA-PA Yayınları.
- Aydın, S. (2017). *Özel eğitim kurumlarında yaşanan eğitsel-yönetimsel yetersizlikler ve çözüm önerileri*, [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.

- Bakioğlu, A., & Selvi, H. (2008). *İlköğretim müfettişlerinin özel eğitim kurumlarının denetimine ilişkin gürüşleri ve çözüm önerileri*, (71) 18. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde Sunulan Sözlü Bildiri, Selçuk Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü.
- Balta, M. (2011). *Almanya'daki zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip türk ailelerin gereksinimleri doğrultusunda hazırlanan aile eğitimi uygulamasının etkililiği* [Yüksek Lisans Tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Barik, N. (1990). *Special Education*. DDCE Uktal University.
- Binbaşoğlu, C. (2004). *Ailede ve okulda eğitim sorunları. milli eğitim sorunları*. Milli Eğitim Basımevi.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: research perspectives. *Developmental Psychology*, 22(6), 723.
- Budak, S. (2009). *Psikoloji sözlüğü* (4. basım). Bilim ve Sanat.
- Campbell, D. ve Palm, F. (2004). *Group Parent Education: Promoting Parent Learning and Support*. Sage Publications inc. America: Printed in the United States.
- Catron, C., & Allen, J. (2003). *Partnerships with parents early childhood curriculum a creative play model*. Merrill Prentice Hall Upper Saddle River.
- Cavkaytar, A. (1999). Zihin engellilere öz bakım ve ev içi becerilerinin öğretiminde bir aile eğitimi programının etkililiği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2(03),40-50.
- Cavkaytar, A. (2014). *Özel gereksinimli çocuğu olan aileler*. Pegem Akademi.
- Cavkaytar, A., & Özen, A. (2009). Aile katılımı ve eğitimi. içinde akçamete, G. (Ed.), *Genel Eğitim okullarında özel gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim*. Kök Yayıncılık.

Çağdaş, A., & Seçer, Z. (2006). *Anne-baba eğitimi*. Kök Yayıncılık.

Çekmecelioğlu, E. (2010). Aile eğitimi programlarının planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi. Z.F. Temel (Ed) *Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılımı çalışmaları*. Anı Yayıncılık.

Çuhadar, S. (2013). *Özel eğitim*. Maya Akademi.

Demir, E. (2011). *Aile eğitimi programlarında eğitimcilerin ve annelerin kültürel çeşitliliğe ilişkin görüşleri* [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.

Demiral, E. (2007). *İlköğretim okul müdürlerinin öğretimsel liderlik davranışları*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Demircioğlu, H. (2012). *Altı yaşında çocuğu olan annelere uygulanan aile eğitimi programının aile işlevleri ve anne-baba tutumları ile çocuğun gelişimi üzerindeki etkisinin incelenmesi* [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.

Er, H. (2011). *Özel eğitim okullarında aile eğitimi uygulamalarının değerlendirilmesi*. Millî Eğitim Bakanlığı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı.

Erginer, E. (2004). *Öğretimi programlama uygulama ve değerlendirme*. Pegem A Akademi.

Ergun, M. (1994). *Eğitim sosyolojisine giriş (Eğitim ve Toplum)*. Ocak Yayınları.

Erkan, S. (2010). Aile ve aile eğitimi ile ilgili temel kavramlar. Z.F. Temel (Ed) *aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılımı çalışmaları*. Anı Yayıncılık.

Erkan, S. (2013). Aile ve aile eğitimi ile ilgili temel kavramlar. Z.F. Temel (Ed) *aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılımı çalışmaları*. Anı Yayıncılık.

- Farrelly, A. C., & McLennan, J. D. (2010). Participation in a parent education programme in the Dominican Republic: Utilization and barriers. *Journal of Tropical Pediatrics*, 56(3), 149-158.
- Fidan, N. (2012). *Okulda öğrenme ve öğretme. (3.baskı)*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Garbarino, J. & Ganzel, B. (2000). *The human ecology of early risk* (Chapter 4). J.P. Shonkoff & S. J. Meisels. (Ed.). handbook of early childhood intervention. Cambridge University Press.
- Gökmen, F. (2007). Türkiye’de özürlü haklarının gelişimi. *başbakanlık özürlüler idaresi başkanlığı, ÖZ-VERİ Dergisi*, 4(2).
- Gözütok, D. (2006). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ekinoks Eğitim Danışmanlık Hizmetleri.
- Gürşimşek, I., Girgin, G. & Vural, D. E. (2006). 5-6 yaş çocukları ile annelerine verilen destekleyici eğitimin çocukların gelişimine etkisinin incelenmesi. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, 1(25), 109-118.
- Güven, G. (2011). *Farklı eğitim modelleri kullanılarak uygulanan aile eğitim ve aile katılım programlarının okul öncesi öğretmenlerinin uygulamalarına ve ebeveynlerin görüşlerine etkisinin incelenmesi* [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Güzelyurt, T., Birge, F., & Ökten, A. (2019). Okul öncesi öğretmenlerinin aile katılımına ilişkin görüşleri. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 2(1), 64-74.
- Hamamcı, Z. (2007). *Anne babalara yönelik eğitim programlarının geliştirilmesi ve uygulanması. anne baba eğitim programları içinde*, (Ed.) Yıldız Kuzgun ve Zeynep Hamamcı. (1-26). Maya Akademi.
- Hamamcı, Z., % Kuzgun, Y. (2007). *Ana baba eğitim programları*. Maya Akademi.

<https://web.archive.org/web/20090512043236/http://www.minedu.govt.nz/education/Sectors/SpecialEducation/AboutSpecialEducation/WhatIsSpecialEducation/WhatIsSpecialEducation.aspx>, (Erişim Tarihi: 26.10.2021).

Jacobson, A. L., & Engelbrecht, J. (2000). Parenting education needs and preferences of parents of young children. *Early Childhood Education Journal*, 28(2), 104-116.

Kargın, T. (2003). Cumhuriyetin 80. yılında özel eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, 160.

Kaya, Ö., M. (2002). *Okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan programlara ailelerin ilgi ve katılımları ile okul öncesi eğitim kurumlarının aile eğitimine katkısı konusunda anne-baba görüşleri* [Yüksek Lisans Tezi]. Anadolu Üniversitesi.

Korucu, N. (2005). *Türkiye’de özel eğitim ve rehabilitasyon hizmeti veren kurumların karşılaştığı güçlüklerin analizi: kurum sahipleri, müdür, öğretmen ve aileler açısından* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.

Kositsky, M., R. (2021). Special education: definition, statistics, and trends, <https://www.edweek.org/teaching-learning/special-education-definition-statistics-and-trends/2019/12>, (Erişim Tarihi: 26.10.2021).

Küçükahmet, L. (1997). *Özel eğitim*. Gazi Kitapevi.

MEB, (2006). Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği . <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm>, (Erişim Tarihi: 26.10.2021).

MEB. (2006). *Özel eğitim hizmetleri el kitabı*. Ankara.

MEB. (2007). Bilim sanat merkezi yönergesi, . https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_10/07031350_bilsem_yone_rgesi.pdf, (Erişim Tarihi: 26.10.2021).

- Metin, N. E. (2012). Özel gereksinimli çocuklar. e. nilgün metin (ed.), *özel gereksinimli çocuklar 1*. Maya Akademi.
- Myers, R. (1996). *Hayatta kalan on iki*. (A. Bakay ve E. Ünlü, çev.). AÇEV.
- Oktay, A. (2004). *Yaşamın sihirli yılları: okul öncesi dönem*. Epsilon Yayınevi.
- Oktay, A. (2007). *Yaşamın sihirli yılları: okul öncesi dönem*. Epsilon Yayınevi.
- Önder, M. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının aile eğitimi. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15(1), 377-386.
- Özbay, Y., Özmen, E., Tuncer, A., & Altunay, B. (2007). *Özel eğitimin etkisi ve etkililiği temel araştırması*. Millî Eğitim Bakanlığı, Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Özdemir, O. (2013). Özel eğitimde aile ağıtımı ve rehberliği. içinde Cavkaytar, H. (Ed.), *Ailelere Sunulan Hizmetler ve Destekler*, (57-86) Vize Yayıncılık.
- Özgüven, İ., E. (2000). *Evlilik ve aile terapisi*. PDREM.
- Özmen, Ö. (1999). *Çağdaş sporda eğitim üçgeni*. Bağırhan Yayınevi.
- Özsoy, Y., Özyürek, M., Eripek, S. (1998). Özel eğitime muhtaç çocuklar “*Özel Eğitime Giriş 1*”. Karatepe Yayınları.
- Rainforth, B., York, J., & MacDonald, C. (1992). *Collaborative teams for students with severe disabilities: integrating therapy and educational services*. Brookes Publishing Company.
- Resmi Gazete. (1997). 573 Sayılı Özel Eğitim Hizmetleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (23011) www.mevzuat.basbakanlik.gov.tr.
- Sargın, N., & Hamurcu, H. (2010). Özel özel eğitim kurumlarında çalışan rehber öğretmenlerin sorunlarına ve beklentilerine yönelik bir çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (24), 323-329.

- Sarı, H., Atbaşı, Z., & Çitil, M. (2017). Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan öğretmenlerin aile eğitimi konusundaki yeterliliklerinin belirlenmesi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 668-684.
- Sırmabıyıklı, G.(2017).*MEB aile eğitimi programının eğitim materyallerinde toplumsal cinsiyet* [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Swan, W. W., & Morgan, J. L. (1993). collaborating for comprehensive services for young children and their families: the local interagency coordinating council. paul h. brookes publishing Co., PO Box 10624, Baltimore, MD 21285-0624.
- Şahin, F. T., & Kalburan, F. N. C. (2009). Aile eğitim programları ve etkililiği: dünyada neler uygulanıyor?. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(25), 1-12.
- Şahin, S.(2003). Özel eğitim tarihçesi. A. Ataman (Yay. Haz.). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş*. Gündüz Eğitimcilik ve Yayıncılık.
- TDK, (2021). <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 26.10.2021).
- Temel, Z., F. (2003). *Aile eğitim modeli, dünya'da ve türkiye'deki uygulamalar, erken çocukluk eğitimi politikaları: yaygınlaşma, yönetim ve yapılar toplantısı raporu*. AÇEV Yayınları.
- Tezel Şahin F., & Özyürek A. (2010). *Anne baba eğitimi ve okul öncesinde aile katılım*. Morpa Kültür Yayınları.
- Tezel Şahin, F., & Ersoy, Ö. (1999). 0-6 Yaş döneminde anne-baba eğitiminin önemi. *Mesleki Eğitim Dergisi*, 1(2), 56-63.
- Tezel Şahin, F., & Özbey, S. (2007). Aile eğitim programlarına niçin gereksinim duyulmuştur? aile eğitim programları neden önemlidir? *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3(12), 7-12.

- Ural, O. (2010). *Dünden bugüne aile eğitimi*. aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları İçinde. (Ed.: F. Temel). Anı Yayıncılık.
- Üstünoğlu, Ü. (1991). Okul öncesi dönemdeki aile eğitiminde benimsenebilecek farklı yaklaşımlar. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1-2), 121-133.
- Yavuzer, H. (2004). *Evlilik okulu*. Remzi Yayın Evi.
- Yıldırım, A., & Şimşek. H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5. Baskı) Seçkin Yayınları.
- Yüksel, B., & Güzeller, C. (2005). Ebeveynlerin okul öncesi eğitimde uygulanan aile katılım çalışmalarından beklentileri. *Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Dergisi*, 7(13), 63-76.

Ekler

Ek 1:

Görüşme Formu

Değerli katılımcı,

Bu form özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin aile eğitimi konusundaki görüşlerini incelemek üzere hazırlanmış soruları içermektedir. Çalışmanın başarılı ve sağlıklı yürütülebilmesi için verdiğiniz yanıtlar oldukça önem taşımaktadır. Sorulara verdiğiniz yanıtlar sadece bilimsel amaçlı çalışmalar için kullanılacaktır.

Çalışmaya katılımınız ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Tuğçe KARABAĞ

Doç.Dr. Mukaddes SAKALLI DEMİROK

Kişisel Bilgiler:

• Cinsiyetiniz

Kadın

Erkek

• Yaşınız....

• Eğitim Düzeyi

Lisans

Lisansüstü

• Hangi programdan mezun oldunuz?

Özel Eğitim

Okul Öncesi Öğretmenliği

Çocuk Gelişimi

Diğer

• Mesleki kıdeminiz

• Çalıştığınız kurumda aile eğitimleri yapıyor musunuz?

Evet

Hayır

• Daha önce aile eğitimine yönelik ders/kurs/hizmetiçi eğitim aldınız mı?

Evet

Hayır

GÖRÜŞME SORULARI

1. Aile eğitimi çalışmalarının önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?
2. Aile eğitimi konusunda aldığınız eğitmenler mesleğe bakış açınızı nasıl etkiledi?
3. Aile eğitimi çalışmalarında aile ile iletişime yönelik hangi yöntemleri kullanıyorsunuz? Gerekçesi ile açıklar mısınız?
4. Görev yaptığınız kurumda aile eğitimi kapsamında yapılan etkinlikler nelerdir?
5. Görev yaptığınız kurumda aile eğitimi kapsamında yapılan etkinliklerde ne tür materyaller (Broşür, bilgisayar, tepegöz, akıllı tahta vb.) kullanıyorsunuz?
6. Çalıştığınız kurumda ailelere sunulan hizmetler ve destekler nelerdir?
7. Çalıştığınız kurumda ailelere sunulan hizmetler ve desteklerin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?
8. Özel gereksinimli çocuğa sahip aileye yönelik bilgilerin toplanması ve değerlendirme süreci ile ilgili görüşleriniz nelerdir?
9. Ailelerin çocuğun eğitimine katılımını sağlamak için ne gibi çalışmalar yapıyorsunuz?
10. Ailelerin danışmanlık, rehberlik ve eğitim gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik görüşleriniz nelerdir?
11. Okul –Aile-Öğretmen İşbirliğini nasıl sağlıyorsunuz?
12. Ailelerle iletişim sağlama konusunda ne gibi çalışmalar yapıyorsunuz?
13. Ailelerle iletişim sağlama konusunda yaşadığınız sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?
14. Aile ile çalışırken ne gibi etik hususlara dikkat ediyorsunuz?
15. Çalıştığınız kurumda uygulanan aile eğitimi modeli var mıdır? Varsa süreci anlatır mısınız?
16. Görev yaptığınız kurumda aile eğitimi kapsamında yapılan etkinliklerin yeterliliği hakkındaki düşüncelerinizi açıklar mısınız?
17. Aile eğitimi çalışmalarına yönelik kurum içerisinde özel bir denetim mekanizması var mı? Varsa bu mekanizmanın etkililiğini ve işleyişini açıklar mısınız?
18. Aile eğitimi çalışmalarına yönelik resmi kurumlar tarafından yapılan denetimlerin etkililiği hakkında ne düşünüyorsunuz?
19. Genel olarak aile eğitimi kapsamında yapılan çalışmalarla ilgili önerileriniz nelerdir?

Özel Eğitim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Aile Eğitimi Konusundaki Yeterliliklerinin Belirlenmesi

Katılımcı Bilgilendirme ve Aydınlatılmış Onam Formu

Sayın Katılımcı,

Bu form, özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin aile eğitimi konusundaki yeterliliklerini incelemek için yapmakta olduğumuz araştırmanın bir parçasıdır. Bu form aracılığıyla toplanan veriler özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin aile eğitimi konusundaki yeterliliklerini anlamamız için kullanılacaktır. Aşağıda bulunan anketi doldurarak, araştırmaya katılmayı kabul etmiş olacaksınız.

Bu araştırmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayalı olup, Kimlik bilgileriniz araştırma ekibi dışında kimse ile paylaşılmayacaktır. Bu çalışma süresince toplanan veriler, yalnızca akademik araştırma amacı ile kullanılacaktır ve yalnızca ulusal/uluslararası akademik toplantılarda ve/veya yayınlarda sunulacaktır. Bizimle iletişime geçerek istediğiniz zaman çalışmadan çekilebilirsiniz. Eğer çalışmadan çekilirseniz, sizden toplanan tüm veriler veri tabanımızdan silinecektir ve sizinle ilgili olan veriler çalışmada kullanılmayacaktır. Bu konu ile ilgili herhangi bir sorunuz veya endişeniz olursa, bize aşağıdaki iletişim bilgilerinden ulaşabilirsiniz.

Adı SOYADI

..... Bölümü,

Yakın Doğu Üniversitesi

Tel:

E-posta:

Aşağıya imzanızı atarak çalışmaya katılmış olursunuz.

Katılımcının

adı/soyadı _____

—

İmza _____

Tarih _____

BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

04.11.2021

Sayın Tuğçe Karabağ

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na yapmış olduğunuz YDÜ/EB/2021/733 proje numaralı ve **“Özel Eğitim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Aile Eğitimi Konusundaki Yeterliliklerinin Belirlenmesi”** başlıklı proje önerisi kurulumuzca değerlendirilmiş olup, etik olarak uygun bulunmuştur. Bu yazı ile birlikte, başvuru formunuzda belirttiğiniz bilgilerin dışına çıkmamak suretiyle araştırmaya başlayabilirsiniz.

Doçent Doktor Direnç Kanol

Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu Raportörü

A handwritten signature in black ink, reading 'Direnç Kanol'.

Not: Eğer bir kuruma resmi bir kabul yazısı sunmak istiyorsanız, Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na bu yazı ile başvurup, kurulun başkanının imzasını taşıyan resmi bir yazı temin edebilirsiniz.

İntihal Raporu

ÖZEL EĞİTİM KURUMLARINDA ÇALIŞAN ÖĞRETMENLERİN AİLE EĞİTİMİ KONUSUNDAKİ YETERLİLİKLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

ORJİNALLIK RAPORU

%8	%6	%2	%3
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAVINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	kefad.ahievran.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
2	www.sssjournal.com İnternet Kaynağı	%1
3	dspace.gazi.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
4	Submitted to Istanbul Aydin University Öğrenci Ödevi	<%1
5	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	<%1
6	worldscholarshipforum.com İnternet Kaynağı	<%1
7	yenisehir.fandom.com İnternet Kaynağı	<%1
8	Submitted to Ege Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<%1
9	Submitted to Gaziantep Aniversitesi Öğrenci Ödevi	<%1